

บทที่ ๑

วิวัฒนาการทางการเมือง การปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยของไทย

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยการปฏิวัติเป็นครั้งแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๕ ซึ่งกระทำโดย "คณะราษฎร" คอรัรับบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่รูปการปกครองของประเทศเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นลักษณะการปกครองที่ใกล้ชิดเป็นแนวปฏิบัติกันมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยเมื่อ พ.ศ. ๑๘๕๓ ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลกลุ่มผู้ริเริ่ม ของคณะราษฎรใ้รับแนวคิดในเรื่องประชาธิปไตย รวมทั้งการใ้เรียนรูถึง "ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่ออิสระและเสรีภาพที่ประชาชนชาวยุโรปต่อสู้เอาชีวิตเ้ลือกเนื้อเขาแลก รักษาสิทธิ เสรีภาพ เขาจึงสามารถสร้างระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมั่นคง ที่เป็นคุณูแจทองนำประเทศไปสู่ความรุ่งเรือง และความมั่นคงซึ่งสืบเนื่องกันมาหลายศตวรรษ" ^๑ ตลอดจนอุคคของการทางการเมือง จากประเทศทางตะวันตก จึงบุงที่ จะทำการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของไทยเสียใหม่ เพื่อให้ทันสมัยและทัดเทียมอารยประเทศ นั่นคือเปลี่ยนเป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยที่พระมหากษัตริย์เป็นประมุข ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ และเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาลทำหน้าที่บริหารประเทศ และนับแต่นั้นเป็นต้นมาวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองของไทยก็เต็มไปด้วยความยุ่งเหยิง มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้นหลายครั้งหลายหน ที่สำคัญ ๆ ก็เห็นจะได้แก่การเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมือง และหาทางออกซึ่งปัญหาทาง

^๑ ประยูร ภรบนตรี, บันทึกเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๓๕, (กรุงเทพมหานคร

: โรงพิมพ์เฟื่องนคร, ๒๕๑๗), หน้า ๘ บันทึกว่า ๑. นายปรีดี พนมยงค์

๒. ร.ท. ประยูร ภรบนตรี ๓. ร.ท. แปลก ชิตตะสังขะ ๔. ร.ค. ทศนิยม มิตรภักดี

๕. หลวงศิริราชโขนตรี ๖. ดร. ต้ว ลพานุกรม ๗. นายแนบ พหลโยธิน

^๒ Wilson, David A. "Thailand" op. cit., p. 15

^๓ ประยูร ภรบนตรี, เรื่องเดิม, หน้า ๔ - ๕

การเมือง ควบคู่การใช้กำลังทหารก่อการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครอง หรือก่อการกบฏขึ้น
 หลายครั้ง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความสำคัญและเป็นปฏิริยาลูกโซ่ที่เนื่องด้วยสาเหตุแห่งการปฏิวัติ
 ครั้งแรกทั้งทางตรงและสาเหตุทางอ้อมทั้งสิ้น ดังจะได้อธิบายขึ้นกล่าวและวินิจฉัยไปตามลำดับ
 แห่งเหตุการณ์ ก็จะได้วิเคราะห์การเกิดวิกฤติการณ์ รวมทั้งสาเหตุและผลสะท้อนทางการเมือง
 เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความต่อเนื่องเป็นเรื่อง ๆ ไปตามลำดับดังนี้

ความหมายของ " การปฏิวัติ " และ " รัฐประหาร "

คำว่า " การปฏิวัติ " (Revolution) มีรากศัพท์มาจากคำในภาษาละติน
 ว่า "Revolutio" ซึ่ง Dictionary of Social Science ให้คำอธิบายไว้ว่า " เป็น
 การเปลี่ยนแปลงอย่างกว้าง ๆ และโดยฉับพลันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในแนวปฏิบัติขั้นพื้นฐาน และ
 แนวความคิดเกี่ยวกับสถาบัน (ทางการเมือง) หรือสังคม โดยปรกติกการปฏิวัติจะนำไปสู่การเกี่ยว
 พันกับการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานมากกว่าจะเป็นการปรับปรุงสภาพและความเป็นอยู่ของสังคม "
 รองศาสตราจารย์ จรูญ สุภาพ อธิบายว่า " การปฏิวัติในทางการเมืองหมายความว่า การเปลี่ยนแปลง
 แปลงรูปการปกครอง หรือการปกครอง หรือระบบการเมืองโดยวิธีการรุนแรง โดยไม่ใช้กระบวนการ
 การตามกฎหมายกำหนดไว้ " ส่วนใน Encyclopaedia of the Social Sciences ให้คำ
 อธิบายไว้ว่า " เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง และโดยฉับพลันของการแตกหักครั้งสำคัญ
 ในความต่อเนื่องของการพัฒนาการ (ทางการเมือง) "

^๔ Zadrozny. John T. Dictionary of Social Science, (Washington, D.C., :
 Public Affairs Press, 1959), p. 287

^๕ จรูญ สุภาพ, ศัพท์วิชาการทางรัฐศาสตร์, (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๒), หน้า ๘๘

^๖ Seligman, Edwin R. A. (Editor - in chief), Encyclopaedia of the Social
 Sciences, Volume Thirteen (Mcm XXXV New York : The Macmillan
 Company, 1934), p. 367

ซี.บี. แมคเฟอร์สัน (C.B. Macpherson) กล่าวว่า " การปฏิวัติเป็นวิธีที่จะให้โคบายซึ่งอำนาจของรัฐโดยการใช้วิธีรุนแรง หรือด้วยการใช้กำลังของกลุ่มบุคคลผู้ไม่มีอำนาจ แต่โคบายการรวบตัวกันเป็นพลัง โดยมีความคิดที่จะนำพาซึ่งการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานในทางสังคม เศรษฐกิจ และสถาบันทางการเมือง " ^๗

ยูจีน คาเมนกะ (Eugene Kamenka) ได้อธิบายว่า " การปฏิวัติ (Revolution) เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และฉับพลันที่ทันใจในพื้นฐานทางสังคมของอำนาจทางการเมือง แสดงออกซึ่งการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานของกระบวนการปกครอง คณะเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลอันชอบด้วยกฎหมาย ตลอดจนแนวความคิดในการจัดระเบียบของสังคมเสียใหม่ " ^๘

คาร์ล เจ. ฟรีดริช (Carl J. Friedrich) กล่าวว่า " การปฏิวัติทางการเมือง อาจให้คำนิยามได้ว่า เป็นการล้มเลิกระเบียบทางการเมือง การปกครองซึ่งมีการใช้อีก่อน โดยทันทีทันใดและเต็มไปด้วยความรุนแรง " ^๙

และ " การปฏิวัติ ก็คือการกบฏที่ประสบความสำเร็จ " ^{๑๐}

โดยสรุปแล้ว เราอาจจำกัดคำนิยามของคำว่า " การปฏิวัติ " ได้ว่า หมายถึง วิกฤติการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง ซึ่งเกิดขึ้นอย่างฉับพลันที่ทันใจ โดยคณะบุคคลที่ไร้อำนาจในทางการเมือง การปกครองในขณะนั้น ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนจากมวลชน

^๗

Macpherson, C.B. " Revolution and Ideology in The Late Twentieth Century "

Revolution, Edited by Friedrich, Carl J. (New York : Atherton Press, 1969), p. 140

^๘

Kamenka, Eugene. " The Concept of a Political Revolution " Revolution,

ibid, p. 124

^๙

Friedrich, Carl. J. " An Introductory Note on Revolution " Revolution,

ibid, p. 5

^{๑๐}

Cited by Friedrich, Carl. J. From The brief observations which follow

are more fully developed in my Men and His Government (1963), ch. 34;

resistance is there treated at some length. ibid., p. 4

(Mass) ให้ใช้กำลังเข้าจัดการเปลี่ยนระบบ (System) และระเบียบ (order) โดยการ
ลบเลิกระบบการปกครอง และสถาบันทางการเมือง ซึ่งเป็นพื้นฐานหรือกลไกทางการเมือง
การปกครองอยู่แต่เดิม แลวนำระบบและกลไกทางการเมืองการปกครอง และอาจหมายรวมไป
ถึงสถาบันทางสังคม และทางเศรษฐกิจที่ทันสมัยกว่ามาใช้แทน

ส่วนคำว่า " รัฐประหาร " นั้นมีความหมายว่า " เป็นการล้มอำนาจคณะ
รัฐบาล ซึ่งปรกติกระทำสำเร็จ โดยกลุ่มสมาชิกของคณะรัฐบาลผู้อำนาจด้วยกัน แต่ไม่มีจุดหมาย
ที่จะเปลี่ยนระบบการปกครองไปใช้แบบอื่น " ซึ่งการกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการกระทำที่ไปชง
ควยกฎหมาย " ^{๑๒}

อย่างไรก็ตาม " สำหรับการปฏิวัตินั้นถือได้ว่าเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นเนื่อง
จากความตองการ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนเป็นพื้นฐาน และมักมีอุดมการณ์แนบ
ส่วนการทำรัฐประหารนั้น มักจะเป็นการกระทำโดยคำนึงถึงชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ไม่มีอุดมการณ์
แนบอะไร กระทำไปก็เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่เพิ่มมากขึ้น แต่จุดมุ่งหมายที่จะกระทำต่อไปอาจ
ดีหรือเลวก็ได้ " ^{๑๓}

และพฤติกรรมทั้ง ๒ ประการคือ " การปฏิวัติ " และ " รัฐประหาร " ดัง
ที่ได้อธิบายมาแล้ว ถ้าทำไปสำเร็จก็จะถูกฝ่ายรัฐบาลทำการปราบปรามจับกุม และถือว่าเป็น " กบฏ "

สำหรับความสำคัญของ " การปฏิวัติ " และ " รัฐประหาร " ในช่วงระยะ
เวลาแห่งศตวรรษนี้ จะทวีความสำคัญในลักษณะที่ใดกลายเป็นกลไก หรือเครื่องมือเพื่อหาทางออก
หรือเพื่อแก้ไขวิกฤติการณ์ทางการเมือง โดยคณะบุคคลผู้มีอำนาจ (power elite) โดยเฉพาะ

^{๑๑} Rapoport, David C. " Coup d' Etat : The View of the Men Firing Pistols "

Revolution, ibid., p. 55

^{๑๒} Cited by Friedrich, Carl J. From Malaparte. Curzio. Coup d' Etat :

The Technique of Revolution, S. Saunders, tr. (1932) in

Revolution, ibid., p.5

^{๑๓} วิสุทธิ์ โปธิแทน, " การปฏิวัติและสงครามปลดแอกประชาชน " รัฐศาสตร์ ๑๘,

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕ หน้า ๕

อย่างยิ่งคือกลุ่มทหาร ซึ่งได้กลายเป็นชนชั้นนำใหม่ที่ขึ้นมาใช้อำนาจทางการเมืองมากที่สุด ในประเทศกำลังพัฒนา หลาย ๆ ประเทศ นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา^{๑๕} และหมายรวมถึงประเทศไทยด้วย

การเกิดปฏิวัติ รัฐประหาร และกบฏในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๑๗

สำหรับการเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๑๗ ซึ่งคณะบุคคลผู้มีอำนาจทางการเมือง และการทหาร โค่นล้มและหาทางออก ด้วยการทำการปฏิวัติ การรัฐประหาร หรือก่อการกบฏขึ้น ซึ่งบ่อยครั้งเป็นจำนวนมากครั้ง พอนำมาจำแนกกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับเหตุการณ์ ความสำคัญ ตลอดจนผลสะท้อนทางการเมือง และชนวนสังเวยเป็นบางเรื่องบางประการ ดังรายละเอียดที่ปรากฏในตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๕} ชโนนนต์ สุขทวนิช, ความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๑๗),

ตารางแสดงวิกฤติการณ์ทางการเมืองและการหาทางออกด้วยการทำกรปฏิวัติ รัฐประหาร หรือกบฏของ กษัตริย์
ในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๑๗ รวม ๑๖ ครั้ง

ครั้งที่	วัน เดือน ปีเกิด	ประเภท	เป็นการกระทำ		เหตุการณ์	ผล	ผลสะท้อนทางการเมือง	หมายเหตุ
			ของ	ต่อ				
๑	๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕	ปฏิวัติ	คณะราษฎร	รัฐบาลพระปกเกล้า	คณะราษฎรประกอบด้วยข้าราชการฝ่ายทหาร พลเรือน พอลคา และประชาชน พร้อมใจกันเข้ายึดอำนาจการปกครองจากสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่ใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาลทำหน้าที่บริหารประเทศ	สำเร็จ	ตั้งรัฐบาลชุดที่ ๑ มีพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี	
๒	๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖	รัฐประหาร	คณะราษฎร	รัฐบาลพระยามโน	เกิดขัดแย้งในแนวทางการบริหารประเทศ คณะราษฎรภายใต้การนำของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา และพันโทหลวงพิบูลสงคราม ทำการยึดอำนาจการปกครอง แล้วตั้งรัฐบาลใหม่โดยมีพันเอกพระยาพหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรี	สำเร็จ	ตั้งรัฐบาลชุดที่ ๓ ขึ้น	

ครั้งที่	วัน เดือน ปีที่เกิด	ประเภท	เป็นการกระทำ		เหตุการณ์	ผล	ผลสะท้อนทาง การเมือง	หมายเหตุ
			ของ	ต่อ				
๓	๑๒ - ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖	กบฏ	คณะ- บวรเดช	รัฐบาล พหลา	คณะทหารบางหน่วยจากส่วนภูมิภาคภายใต้การนำของพล.อ.พระองค์เจ้าบวรเดช ออกตีเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ได้พยายามจะยึดอำนาจการปกครอง มีการสู้รบกัน และทหารฝ่ายรัฐบาลโดยการนำของ พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม สามารถปราบปรามและจับกุมพวกกบฏได้	ไม่สำเร็จ	ตั้งศาลพิเศษ พิจารณาออก ยศกบฏ ๒๔ คน	
๔	๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘	กบฏ	ส.อ. สวัสดิ์ และคณะ	รัฐบาล พระยา พหลา	พันตำรวจโทหลวงออกุศลเดชจรัส รองอธิบดีกรมตำรวจ ได้ทำการจับกุม ส.อ.สวัสดิ์ มหะหมัดและคณะทหาร นายสิบกองพันทหารราบที่ ๒ รวม ๑๓ คน ขอหาวาง แผนฆา พ.อ.หลวงพิบูลา ร.ม.ต.กลาโหม พระองค์ เจ้าวรณไวทยากร. และ พ.ต.ท.หลวงออกุลา ก็มี แผนจะก่อการปฏิวัติในวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘	ยังไม่ทัน ทำการ	รัฐบาลตั้งศาล พิเศษพิจารณา คดีลงโทษประ ทหารชีวิต ส.อ. สวัสดิ์และจำคุก คนอื่น ๆ	พฤติการณ์ นี้เรียกว่า กบฏนายสิบ
๕	๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๒	กบฏ	พ.อ. พระยา ทรงฯ	รัฐบาล พ.อ. หลวง พิบูลา	พ.อ.พระยาทรงสุรเดชและกลุ่มคณะราษฎรผู้สนับสนุนถูกกล่าวหาว่าพยายามจะช่วงชิงอำนาจการปกครองจากรัฐบาลควยการล้อมทำรายนายกรัฐมนตรีควย อารุขป็นและยาพิษ รัฐบาลเขาทำการจับกุมและมีแถลง การทางวิทยุว่า " เป้าหมายของพวกกบฏของการจะ	ไม่สำเร็จ	๑. ตั้งศาลพิ- เเศษพิจารณากบฏ ๕๐ คน ศาลตัดสินประหารชีวิต ๑๕ คน	

ครั้งที่	วัน เดือน ปีที่เกิด	ประเภท	เป็นการกระทำ		เหตุการณ์	ผล	ผลสะท้อนทางการเมือง	หมายเหตุ
			ของ	ต่อ				
๖	๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐	รัฐประหาร	คณะทหารบก	รัฐบาล	ล้มล้างรัฐบาล เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองและประ- สงค์จะอยู่เชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ (ที่สละ ราชย์ไปแล้ว) หรือเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์พิ- นิตขึ้นเป็นกษัตริย์" แล้วรัฐบาลก็ออกพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลพิเศษขึ้น ทั้ง ๆ ที่ถูกฝ่ายค้านค้านว่าเป็นการ ไม่ให้ความเป็นธรรมต่อจำเลย	สำเร็จ	๒. พ.อ.หลวง พิบูลฯ ขึ้นสู่การ มีอำนาจโดย เด็ดขาด	
			คณะทหารบก	รัฐบาล	คณะทหารบกนำโดยพลโทผิน ชุณหะวัณ นายทหาร พล.ร.ศ. นอกราชการ น.อ.อ.หลวงกาจสงคราม และ พ.อ. หลวง ธำรงฯ เมา ศรียานนท์ ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองจาก รัฐบาลหลวงธำรงฯ แล้วคณะรัฐประหารได้ขอให้ จอมพล ป. เป็นผู้นำ แต่ไม่กล้าจัดตั้งรัฐบาลเพราะกลัว ต่างประเทศไม่ให้การรับรอง จึงมีการขอตั้งให้นาย ควง อภัยวงศ์ และ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จัดตั้ง รัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ	สำเร็จ	เป็นจุดเริ่มต้น การมีอำนาจ ของคณะทหาร ภายใต้การนำ ของจอมพล ป.	
๗	๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑	รัฐประหาร	คณะทหาร	รัฐบาล	คณะทหารที่ก่อการรัฐประหารเมื่อ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ส่ง พ.ท. กาน จ่านงภูมิเวทและพวก จำนวน ๘ นาย เข้าบังคับ นายควง อภัยวงศ์ นายก	สำเร็จ	จอมพล ป. จัด ตั้งคณะรัฐบาล ชุดที่ ๒๖	

ครั้งที่	วัน เดือน ปีที่เกิด	ประเภท	เป็นการกระทำ		เหตุการณ์	ผล	ผลสะท้อนทางการเมือง	หมายเหตุ
			ของ	โดย				
๔	๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๑	กบฏ	พล.ต. เนตร และคณะ	รัฐบาล จอมพล ป.	รัฐมนตรี ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนโดยชนกการ เลือกตั้งเมื่อ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑ กับคณะรัฐมนตรีพิจารณาตัวลาออกจากตำแหน่งภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมง แล้วจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีสืบแทน	ไม่สำเร็จ	—	พฤติการณ์ ถูกเรียกว่า กบฏเสนาธิการหรือกบฏ นายพล
๕	๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๒	กบฏ	น.อ. อานนท์ และคณะ	รัฐบาล จอมพล ป. ๗	คร. ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอาวุโส และคณะบุคคล อคติเสรีไทยโดยการสนับสนุนของทหารเรือบางส่วน ใจพยายามใจกำลังเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล มีการสู้	ไม่สำเร็จ	มีการจับกุมและ กวาดล้างบุคคล กลุ่มอคติเสรี	เหตุการณ์ ถูกเรียกว่า กบฏวังหลวง

008426

ครั้งที่	วัน เดือน ปีเกิด	ประเภท	เป็นการกระทำ		เหตุการณ์	ผล	ผลสะท้อนทางการเมือง	หมายเหตุ
			ของ	ต่อ				
๑๐	๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔	กบฏ	น.อ. อานนท์ และคณะ	รัฐบาล จอมพล ป. ๗	รบรุนแรงหลายแห่ง อาทิ ในบริเวณพระบรมมหาราชวัง ฯลฯ แต่ในที่สุด พล.ต.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารทำการปราบปรามได้สำเร็จ คณะทหารเรือส่วนหนึ่งนำโดย น.อ.อานนท์ ปุณศรีติกภาภา และ น.ต.มนัส จารุภา ได้ใช้กำลังเข้าจับเอาตัวจอมพล ป. นายกรัฐมนตรี ขณะทำพิธีรับมอบเรือแมนฮัตตันจากสหรัฐฯ ไปกักไว้บนเรือรบศรีอยุธยา แต่ถูกปราบโดยกำลังทหารบก (นำโดยพล.ท.สฤษดิ์) และทหารอากาศ (นำโดยจอมพล ป. ผนวกภาคี กุทธาคณี) ที่นำตั้งเกิดคือ เรือรบศรีอยุธยาซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าของชาติ ได้ถูกระเบิดจมลง	ไม่สำเร็จ	ไทยอย่างชนิดถอนรากถอนโคน ทหารเรือหมดความสำคัญ ถูกปลดกำลังรบและไม่มีกำหนดจะไปอีกนาน	ถูกเรียกว่า กบฏแมนฮัตตัน
๑๑	๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔	รัฐประหาร	จอมพล ป. และคณะทหาร	รัฐบาล จอมพล ป. ๗	รัฐบาลประสบปัญหายุ่งยากในการคุมเสียดังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้สนับสนุน จึงประกาศทางวิทยุกระจายเสียงทำการ "รัฐประหารเงี้ยว" ยึดอำนาจการปกครอง แล้วจอมพล ป. ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป	สำเร็จ	นำรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ มาประกาศใช้	ถูกเรียกว่า รัฐประหารเงี้ยว

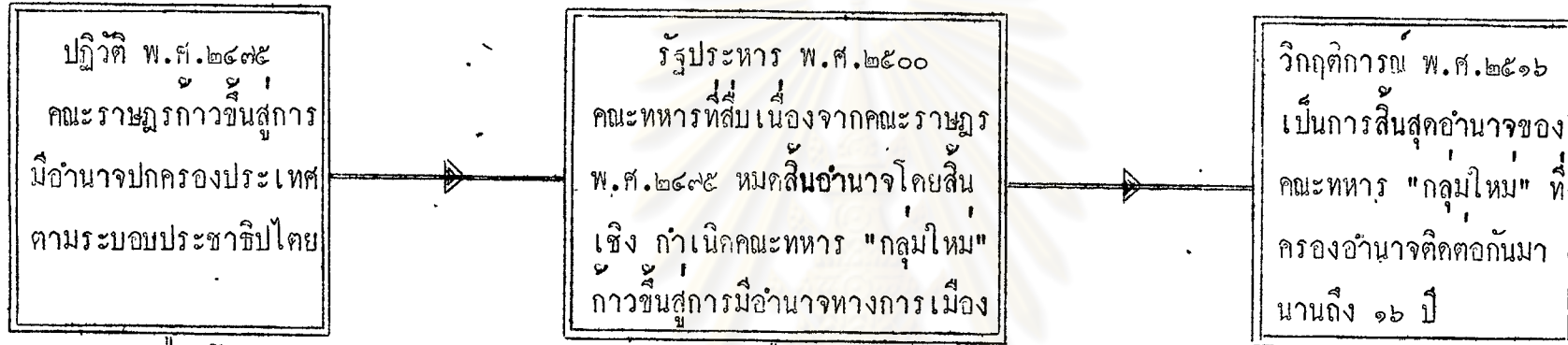
ครั้งที่	วัน เดือน ปี ที่เกิด	ประเภท	เป็นการกระทำ		เหตุการณ์	ผล	ผลสะท้อนทางการเมือง	หมายเหตุ
			ของ	ต่อ				
๑๒	๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕	กบฏ	กลุ่มนักเขียนและนัก น.ส.พ.	รัฐบาลจอมพล ป. ๗	รัฐบาลโดยพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจได้ดำเนินการจับกุมผู้ต้องหา ๕๓ คน ส่วนใหญ่เป็นนักเขียนและนัก น.ส.พ. เช่น นาย กุหลาบ สายประดิษฐ์ นายบุญศรี สิมะเสถียร ฯลฯ โดยตั้งข้อหาว่าเป็นขบวนการกบฏชาติ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และคณะกรรมการสันติภาพ มีข้ออ้าง ๆ ว่า กบฏสันติภาพและ นายอารีย์ ลีวีระ ที่ประกันตัวไปไม่กี่วัน ถูกปล่อยยี่งตายอย่างโหดเหี้ยม ผู้ต้องหาคนอื่น ๆ ถูกจำคุกบาง ปล่อยบาง	ไม่สำเร็จ	สภาพจิตใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองตกอยู่ในลักษณะกลัวภัยมืด	ถูกเรียกว่า กบฏสันติภาพ
๑๓	๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐	รัฐประหาร	จอมพลสฤษดิ์ และคณะ	รัฐบาลจอมพล ป. ๗	คณะทหาร "กลุ่มใหม่" ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ โดยได้รับพระราชดำริเห็นชอบจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการสนับสนุนจากนิสิตนักศึกษาและประชาชน โค้งกำลังเข้ายึดอำนาจได้สำเร็จ มีผลทำให้จอมพล ป. และ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ต้องเดินทางออกนอกประเทศ และคณะรัฐประหารได้จัดตั้งรัฐบาล โดยมอบให้นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี	สำเร็จ	๑. เป็นการสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. และคณะทหาร ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ๒. คณะทหารใหม่ก้าวขึ้นสู่การใช้อำนาจทาง	

ครั้งที่	วัน เดือน ปี ที่เกิด	ประเภท	เป็นการกระทำ		เหตุการณ์	ผล	ผลสะท้อนทางการเมือง	เหตุผล
			ของ	ต่อ				
๑๔	๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑	ปฏิวัติ	คณะทหาร โดยจอมพลสฤษดิ์ และพลโท ถนอม	รัฐบาล พลโท ถนอม	โดยเหตุนี้คณะรัฐบาลชุดที่ ๒๕ ภายใต้ นายกรัฐมนตรี พลโทถนอม กิตติขจร ได้ประสบความสำเร็จในการบริหารประเทศสุกที่แจ่มใส คณะทหารโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลโทถนอม กิตติขจร จึงประกาศยึดอำนาจการปกครองในเวลาต่อมา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งคณะรัฐบาลโดยตนเองขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี	สำเร็จ	๑. เลิกรัฐธรรมนูญและยุบสภา ๒. ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครอง ๓. ตั้งสภานิติบัญญัติร่างรัฐธรรมนูญ	
๑๕	๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔	ปฏิวัติ	จอมพลถนอมและคณะ	รัฐบาลจอมพลถนอม	คณะทหารภายใต้การนำของจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุด ร่วมกับ พล.อ.ประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบกได้ประกาศยึดอำนาจการปกครอง ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ (ซึ่งใช้เวลาราวนานถึง ๑๐ ปี) กับยุบสภาดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหน่วยงานบางหน่วยเป็นเวลา ๑ ปีเศษ จึงประกาศใช้รัฐธรรมนูญฯ และตั้งคณะรัฐบาลโดยจอมพลถนอมเป็นนายกรัฐมนตรี	สำเร็จ	ตั้งสภานิติบัญญัติทำการร่างรัฐธรรมนูญครั้งที่ ๒	

ครั้งที่	วัน เดือน ปี ที่เกิด	ประเภท	เป็นการกระทำ		เหตุการณ์	ผล	ผลสะท้อนทาง การเมือง	หมายเหตุ
			ของ	ต่อ				
๑๖	๑๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๖	วิกฤติ- การณ์	กลุ่ม มหาชน	รัฐบาล จอมพล ถนอมฯ	นิสิต นักศึกษา อาจารย์มหาวิทยาลัย นักเรียน และประชาชน โดยการสนับสนุนของประชาชนทั้ง ประเทศได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มมหาชน ทำการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ได้เกิดวิกฤติการณ์ถึงขั้นจลาจลครั้ง ใหญ่ มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวน ๖๕ ราย ทำให้คณะ ทหารบางส่วนภายใต้การนำของ พล.อ.ถนอมฯ สีวะ- ราช ผู้บัญชาการทหารบก และพลโทประเสริฐ ธรรม- ศิริ แม่ทัพกองทัพภาคที่ ๑ ไชยสงครามให้จอมพลถนอม จอมพลประภาส พันเอกณรงค์ และครอบครัว เค้น ทางออกนอกประเทศ เหตุการณ์จึงได้คลี่คลายและ สงบลง แล้ว ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ อธิ- การบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับพระบรมราช โองการฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลต่อไป	สำเร็จ	เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการ เมือง สังคม และเศรษฐกิจ เป็นอย่างมาก	เหตุการณ์นี้ พระบาทสม- เด็จพระเจ้า อยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชมี พระราชดำรัส เรียกว่า "วัน มหาวิปโยค"

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิกฤติการณ์ทางการเมือง (Political Crisis) ครั้งสำคัญ ๆ ของไทย

ปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ - รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๐๐ - วิกฤติการณ์ พ.ศ. ๒๕๑๖

มีวิวัฒนาการดังนี้

- เกิดการแตกแยกในคณะราษฎร เนื่องจาก
การเสนอแผนเศรษฐกิจของ ดร.ปรีดี
ก. ฝ่ายพระยามโนฯ พระยาทรงฯ
พระยาฤทธิฯ ฯลฯ
- ข. พระยาพหลฯ ดร.ปรีดี พนมยงค์
หลวงพิบูลฯ ฯลฯ
- รัฐประหาร ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖
- กบฏบวรเดช (๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖)
- กบฏ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช (๒๘ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๘๒)

มีวิวัฒนาการดังนี้

- คณะรัฐประหารจัดตั้งรัฐบาลโดยมอบให้
นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี
- มีการเลือกตั้ง (๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๐)
- พลโทถนอม กิตติขจร จัดตั้งคณะรัฐบาล
- ปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลโทถนอม กิตติขจร
นำคณะทหารทำการปฏิวัติ
- ประกาศเลิกใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร
- ยุบสภา

- เป็นการกวาดล้างบุคคลซึ่งผู้นำในคณะราษฎรแล้ว พ.ท.หลวงพิบูลสงครามก้าวขึ้นสู่การมีอำนาจทางการเมืองโดยเด็ดขาด
- รัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐
 - คณะราษฎรหมดอำนาจโดยสิ้นเชิง และคณะทหารที่สืบเนื่องจากคณะราษฎรกลายเป็นกลุ่มการเมืองที่ทรงอำนาจแทน
- รัฐประหาร ๘ เมษายน พ.ศ.๒๔๙๑
 - คณะทหารจี้รัฐบาลประชาชนอันมีนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ใหลาออกแล้วจอมพล ป.ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี
- กบฏ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๙๑ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒ และ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔
- รัฐประหารเงี้ยบ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๔
- เกิดการแตกแยกในคณะทหารเป็น ๓ กลุ่ม
- เลือกกตั้งสภปรก (๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๐)
- นิสิตนักศึกษา ประชาชนเดินขบวนประท้วงและ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ด้รับการยกย่องให้เป็น วีรบุรุษในวิกฤติการณ์ที่สะพานมัทวันนา (๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐)
- ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย (๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๒)
- ประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาวางรัฐธรรมนูญ (๓ กุมภาพันธ์)
- จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งคณะรัฐบาล (๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๒)
 - อัญกรรม ๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๒
 - พลเอกถนอม กิตติขจร ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีสืบแทน
- ประชาชนแสดงประชามติทางสื่อมวลชน และอื่น ๆ เรียกร้องให้รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ซึ่งได้ร่าง มาตรา ๘ ปีแล้ว (เริ่มร่าง พ.ศ.๒๕๐๒)
- ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฯ (๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๑)
- เลือกกตั้ง พ.ศ.๒๕๑๒ (๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๒)
- ปฏิวัติ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๔
 - จอมพลถนอม กิตติขจร พล.อ.ประภาส จารุเสถียร นำคณะทหารปฏิวัติ
 - ยกเลิกรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๑๑
 - ประกาศตั้งสภานิติฯ ทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ
- นิสิตนักศึกษา ครู อาจารย์ นักเรียนและประชาชนทั่วประเทศส่วนใหญ่เดินขบวนเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เกิดวิกฤติการณ์มหาวิปโยค "๑๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๖"

การปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ และผลสะท้อนทางการเมือง

การปฏิวัติ

ก่อนหน้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นวันเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยคณะราษฎร ซึ่งประกอบด้วยบุคคลฝ่ายทหาร พลเรือน พ่อค้า และประชาชน โดยมีพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา พันเอกพระยาทรงสุรเดช พันเอกพระยาฤทธิอาภรณ์ พันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ ดร. ปรีดี พนมยงค์ พันตรีหลวงพิบูลสงคราม นายควง อภัยวงศ์ ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี และ ดร. ก้าว ลพานุกรม เป็นบุคคลชั้นหัวหน้านั้น สภาพการณ์ทางการเมืองของประเทศไทย ภายใต้การปกครองของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้ประสบปัญหายุ่งยากทางด้านการคลัง^{๑๕} ซึ่งมีมูลฐานมาจากการใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือย ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชสมัยดังกล่าว การบริหารประเทศมีลักษณะอ่อนแอและขาดประสิทธิภาพ จึงได้มีการดำเนินการแก้ไขสถานการณ์ โดยพิจารณาตัดทอนรายจ่ายและลดข้าราชการออกเป็นบางกรมบางตำแหน่ง ทั้งนี้ เพื่อให้งบประมาณรายได้ออกจ่ายเข้าสู่คุณภาพ^{๑๖} แต่ในระยะต่อมา เมื่อประเทศไทยได้รับความกระทบกระเทือนจากภาวะเศรษฐกิจภายนอกประเทศ ซึ่งอยู่ในสภาพตกต่ำทั่วโลก^{๑๗} ข้ำเติมเข้าอีกใน พ.ศ. ๒๔๗๔ รัฐบาลก็จัดการแก้ไขด้วยวิธีเดิม คือลดรายจ่าย และลดข้าราชการทั้งทหารและพลเรือนออก ถึงกับเสนาบดีบางคน เช่น พลเอกพระองค์เจ้า

^{๑๕}

Wilson, David A. Politic in Thailand, (Ithaca, New York : Cornell University Press, 1967), p. 12

^{๑๖}

Blanchard, Wendell. Thailand : Its people, its society, its culture, (New Haven : Hraf Press, 1958), p. 153

^{๑๗}

ประยูร พิศนาคะ, ๕ แผนดินแห่งกรุงรัตนโกสินทร์, (พระนคร : เสริมวิทย์บรรณาการ, ๒๕๐๗), หน้า ๑๕๕

^{๑๘}

Wilson, David A. op. cit., p. 12

บวรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม เมื่อห้าปีที่ گذักัดค้านไม่สำเร็จก็ลาออกจากตำแหน่งทุกตำแหน่ง^{๑๘} เมื่อผสมผสานกับการที่นักเรียนไทย (เช่น คร.ปรีดี พนมยงค์ เรียนกฎหมาย ศึกษาศาสตร์ หลวงพิบูลสงคราม เรียนวิชาทหาร ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี เรียนวิชาหนังสือพิมพ์ และวิชาศาศตร นายถาว อภัยวงศ์ เรียนวิชาวิศวกรรม ณ ประเทศฝรั่งเศส และนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย เรียนวิชาทหารเรือ ณ ประเทศเคนมาร์ค เป็นต้น)^{๒๐} ซึ่งไปศึกษาอยู่ ณ ประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย^{๒๑} ในขณะที่เวลานั้นก็มีแนวโน้มปฏิเสธอำนาจการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยกษัตริย์ของประเทศต่างตะวันตก รวมเข้ากับความขมขื่นที่ได้รับจากการบีบบังคับขัดแย้งกับพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์^{๒๒} ควบเหตุผลดังกล่าวแล้ว ความคิดที่จะทำการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศไทยให้ทันสมัย ทักเทียบอารยประเทศจึงได้เกิดขึ้น และลงมือปฏิบัติการในนามของคณะราษฎร โดยมีสมาชิกรวมก่อการในระยะแรกรวม ๓๔ คน^{๒๓} เข้ายึดอำนาจการปกครองในตอนเช้าตรู่ของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดย

"แผนการต่าง ๆ ที่คณะราษฎรได้วางไว้ ก็ถูกนำมาใช้เพื่อยึดอำนาจจากรัฐบาลพระปกเกล้าฯ กำลังส่วนหนึ่งอันอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของพันเอกพระยาฤทธิอาภรณ์ และกำลังทางทหารเรือ ซึ่งนำโดยนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ หลวงกุศลชาติชัย และกำลังของรถถังทั้งหมด ภายใต้การนำของ

^{๑๘} เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, เรื่องเดิม, หน้า ๖๕

^{๒๐} ประยูร ภมรมนตรี, เรื่องเดิม, หน้า ๕ - ๖๓

^{๒๑} Wilson, David A. *op. cit.*, p.12

^{๒๒} *loc. cit.*

^{๒๓} เช่น คร.ปรีดี พนมยงค์ กับพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ อัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีส ใน ประยูร ภมรมนตรี, เรื่องเดิม, หน้า ๖๔ - ๖๕ และพระยาพหล กับกรมขุนสิงห์ เสนาบดีกลาโหม ในทวยหาญ ยมมาศ, "ปีใหม่ที่วัดท่าการ้อง" รวมปรากฏงานอนุสรณ์อยุธยา, (พระนคร : กุรุสภา, ๒๕๑๐) หน้า ๓ - ๖

^{๒๔} ประยูร ภมรมนตรี, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๐ - ๑๑๖ ใน Mokarapong, Thawatt. History of the Thai Revolution, (Bangkok : Chalermnit, 1972), pp. 241 - 243

ร.อ.หลวงทัตต์นิยนิมศักดิ์^{๒๕} ก็เกิดโอนกำลังพร้อมด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์ครบครัน มารวมกัน ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม และยึดไว้เพื่อจัดตั้งเป็นกองรักษาการ แล้วออกคำสั่งให้ทหาร ส่วนหนึ่งไปเชิญเจ้านายและพระราชวงศ์บางองค์ ที่เห็นว่ามิอำนาจและคุมกำลังอยู่ มากักไว้ให้ประทับอยู่ภายในพระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อเป็นองค์ประกันของคณะราษฎร^{๒๖} "

หลังจากนั้นคณะราษฎรก็มอบให้นาวาตรีหลวงศุภชลาศัย^{๒๗} เป็นหัวหน้าคณะนำ เรือรบหลวงสุโขทัย อัญเชิญหนังสือกราบบังคมทูลไปถวายแก่ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ซึ่ง ขณะนั้นประทับแปรพระราชฐาน ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ให้ทรงทราบถึงการยึดอำนาจการ ปกครอง และเป้าหมายตามอุดมการณ์ของคณะราษฎร กับขออัญเชิญให้ทรงเสด็จนิวัติสู่พระนคร เพื่อเป็นประมุขของประเทศภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย^{๒๘} ซึ่งพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงยอมรับข้อเสนอของคณะราษฎร ด้วยเหตุผลที่ว่า

" พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ไม่ทรงปรารถนาให้มีการนองเลือด ขึ้นในการปฏิวัติครั้งนั้นด้วย เหตุการณ์การปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ ที่ทรงได้ศึกษาและได้ ทรงทราบมาจนแล้วนั้น เป็นการปฏิวัติที่มีความรุนแรงร้ายกาจ และมีการยื้อแย่งอำนาจ ของกษัตริย์ซึ่งสูญเสียเลือดเนื้อมากมาย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านั้น เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้พระองค์ทรงตระหนักในพระราชหฤทัยที่ว่า การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ นั้น นับวันจะมีแต่เสื่อมถอยและสิ้นสุดลงไปทุกที ทั้งความประสงค์ของคณะราษฎรและพระราช ราชประสงค์ที่ทรงมีอยู่ก่อนแล้วนั้นก็เป็นเช่นกัน จึงทรงยอมรับข้อเสนอของคณะราษฎร โดยมีไต่ขั้วของแต่ประการใด "^{๒๙}

^{๒๕} Ibid., p. 34

^{๒๖} เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๕ - ๑๑๖

^{๒๗} มหามานตรีศรีอรรถกฤษณ์, พระ " เขียนเป็นอนุสรณ์แด่ท่านผู้ล่วงลับไปสู่สุคติภพแล้ว "

ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นาวาเอกหลวงศุภชลาศัย, (พระนคร :

โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๘), หน้า ๑๘

^{๒๘} Mokarapong, Thawatt. op. cit., p. 40

^{๒๙} เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๕

ผลสะท้อนทางการเมือง

๑. โครงสร้างทางการเมืองการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป

ประการแรก ระบอบการปกครองเปลี่ยนจาก " สมบูรณาญาสิทธิราชย์ " มาเป็น " ประชาธิปไตย " แต่เรื่องนี้ได้มีผู้วิจารณ์ว่า " การที่นิยมกำหนดลงไปว่า เหตุการณ์ ๒๔๗๕ เป็นการริเริ่มระบอบประชาธิปไตยนั้น นับว่าเป็นการกล่าวเกินจริงอยู่มาก เพราะถ้าได้นำแนวความคิดแนวทางปฏิบัติเมื่อก่อน ๒๔๗๕ และหลังจากนั้นมาเปรียบเทียบกัน ก็จะไม่เห็นว่ามันได้แตกต่างกันมากนัก แม้ว่าหลัง ๒๔๗๕ ประวัติการเมืองไทยรักเหตุการณ์และหลักฐานทางกฎหมาย แต่ยังคงขาดสาระและเนื้อหาอันเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตย เพราะฉะนั้น จึงขอให้เกิดว่า การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นในเชิงวิวัฒนาการ (Evolution) มากกว่าเนื่องจากการปฏิวัติ ๒๔๗๕ " ^{๓๐}

ประการที่สอง มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ ซึ่งนักรัฐศาสตร์ท่านเดียวกันได้ให้ข้อคิดที่ว่า " เหตุการณ์ ๒๔๗๕ ทำให้เกิดกฎหมายพิเศษเรียกว่ารัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดสภาพเหนือการเมือง สำหรับองค์พระมหากษัตริย์และให้อำนาจแก่ประชาชนต่อชนกลุ่มหนึ่ง ที่รวมกันเป็นสถาบันซึ่งสถาปนาขึ้นตามรัฐธรรมนูญ คือ รัฐสภา รัฐธรรมนูญกลายเป็นกฎหมายสูงสุด เพราะสามารถลดพระราชอำนาจทางการบริหาร นิติบัญญัติและตุลาการ แก่ชนกลุ่มความศักดิ์สิทธิ์ เพราะความศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้เกิดจากอำนาจอย่างเดียว ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญอีกมากมาย เช่น ความสามารถของนักปกครองและศรัทธาของประชาชน ... รัฐธรรมนูญที่ปราศจากความศักดิ์สิทธิ์ จึงมีฐานะเป็นแต่เพียงหลักฐานที่นำมาอ้างอิง เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจ ใครก็ตาม ที่มีอำนาจแก่ชนในการยกเลิกล้มแก้ไข ร่างใหม่ ก็ยอมถือได้ว่า เป็นผู้มิและใช้อำนาจโดยชอบธรรม " ^{๓๑}

ประการที่สาม มีรัฐสภาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ พิจารณาร่าง และออกกฎหมาย

^{๓๐} สุจินต์ หังสุบุตร, จุดอ่อนระบบการเมืองไทย, แผนกวิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘, หน้า ๑๕

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖

ประการที่สี่ ผู้ปกครองประเทศเปลี่ยนจากพระมหากษัตริย์มาเป็นบุคคล
ในกลุ่มผู้นำ (elite) อันได้แก่ทหารและพลเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ทำหน้าที่บริหาร
ประเทศในรูปของคณะรัฐมนตรี ที่น่าสังเกตก็คือ "อำนาจทางการเมือง ยังหาได้แก่คือนายมายมาถึง
ประชาชน" ^{๓๒} อย่างแท้จริงตามหลักการประชาธิปไตย

ประการที่ห้า มีพรรคการเมือง แต่อยู่ในลักษณะ "พรรคเดียว" (one party) คือคณะราษฎร ซึ่งภายหลังการปฏิวัติได้จดทะเบียนเป็น "สมาคมคณะราษฎร" แต่เมื่อมีบุคคลกลุ่มอื่นโดยหลวงวิจิตรวาทการ พยายามขอจดทะเบียน "คณะชาติ" เป็นพรรคการเมืองอีกพรรคหนึ่ง เพื่อให้เกิดการแข่งขันกันทางการเมืองตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย แต่ก็ไม่มีใครขออนุญาตให้ตั้ง ทั้งนี้ผู้สังเกตการณ์ทางการเมืองท่านหนึ่งได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า อาจเป็นเพราะคณะปฏิวัติยอมรับว่า ถ้ามีการตั้งพรรคการเมืองขึ้นแล้วในกิจการแข่งขันกับคณะราษฎร ก็อาจทำให้การดำเนินงานของคณะราษฎรไม่สะดวกราบรื่น ส่วนผู้ก่อตั้งคือหลวงวิจิตรวาทการ เลขาธิการของพรรคชาติเองนั้น ต่อมาไม่นานก็ถูกชักชวนให้เข้าร่วมกับคณะราษฎรโดยได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๒ เป็นอธิบดีกรมศิลปากร และเป็นรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลชุดพระยาพหลพลพยุหเสนาตามลำดับ ^{๓๓} ส่วนผู้รวมก่อตั้งพรรคบางคนเช่น พระยาโทณวณิชมนตรี ต้องถูกจับกุมคุมขัง และต้องถูกปลดออกจากราชการในเวลาต่อมา

ด้วยเหตุนี้คณะราษฎรจึงได้กลายเป็นกลุ่มการเมืองกลุ่มเดียว ที่มีอำนาจตั้งแต่นั้นมาตราบนานครั้งถึงสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ และไปสิ้นสุดอำนาจโดยเด็ดขาด โดยการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐

๒. ความเป็นไปของคณะราษฎร

การแตกแยกเป็นกลุ่มเป็นพวกของบุคคลภายใน "คณะราษฎร" ภายหลังจากที่สามารถกระทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นว่าเป็นผลสะท้อนประการหนึ่ง ที่ได้ปรากฏออกมาให้เห็น และค่อย ๆ เค้นชัดขึ้น

^{๓๒} พงศ์เพ็ญ ศักุณคำภีร์, เรื่องเดิม, หน้า ๑

^{๓๓} ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร), พรรคการเมือง, (พระนคร : สำนักพิมพ์ภาวพนา, ๒๕๐๘) หน้า ๒๕

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘

ในเวลาต่อมา อันเนื่องจากการขัดกันในด้านความคิดเห็น อุดมการณ์ทางการเมือง และแนวปฏิบัติ ในการปกครองบริหารประเทศ และที่สำคัญก็คือ " การแย่งแย่งอำนาจ " ดायในขณะราชกร ซึ่ง ที่จริงก็เกิดขึ้นและมีมาก่อนหน้าที่จะทำการปฏิวัติ ก็จะได้เห็นได้จากวิวัฒนาการของคณะราษฎร ซึ่งมีลำดับขั้นคือ

๒.๑ จุดกำเนิดคือความขัดแย้งและความไม่พอใจของบุคคลผู้ริเริ่ม อาทิ ดร.ปรีดี พนมยงค์ และพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ที่บ่อนการกระทำและการบริหาร ของพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ ซึ่งมีอำนาจอยู่ในเวลานั้น

๒.๒ ได้รับแนวความคิดจากประเทศทางตะวันตก เกี่ยวกับการปกครอง แบบประชาธิปไตย ในขณะที่ศึกษาอยู่ในยุโรป

๒.๓ เกิดอุดมการณ์ทางการเมืองและความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงลักษณะ การปกครองของประเทศไทยเสียใหม่ โดยมีความรู้สึกว่าเป็นทางออกทางเดียว ที่จะลดหรือขจัด ความเป็นอภิสิทธิชนของพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางหัวเก่า เป็นแรงสนับสนุน

๒.๔ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำให้ได้สมาชิกเพิ่มเติมซึ่งบังเอิญ เห็นก็ภายในอุดมการณ์ (แต่ไม่จำเป็นว่า ผู้เห็นถ้อยจะต้องมีอุดมการณ์) และมีความทะเยอทะยาน ที่จะยิ่งใหญ่เป็นโต มีอำนาจวาสนาหากทำสำเร็จ

๒.๕ ความรู้ในเรื่องยุทธวิธีของสมาชิกฝ่ายทหาร ทำให้มีการจัดระเบียบ ให้เกิดพลัง มีมาตรการ ตลอดจนแนวทางในการปฏิบัติการ

๒.๖ การอ้างเหตุผลที่จะทำการปฏิวัติไม่ใช่ของยากสำหรับฝ่ายพลเรือน ที่จะทำการศึกษาถึงสาเหตุของการปฏิวัติที่เคยมีมาแล้วในโลก ประกอบเข้ากับปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่ในสถานการณ์ขณะนั้น

๒.๗ มีแผนการในระยะสั้นคือ มุ่งทำการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนระบอบการ ปกครองเท่านั้น ส่วนแผนระยะยาวสำหรับปฏิบัติการภายหลังทำการปฏิวัติแล้วหาไม่ ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะความไม่แน่ใจว่าจะทำการได้สำเร็จหรือก็เป็นได้

๒.๘ เมื่อกระทำการปฏิวัติได้สำเร็จ เกิดการขัดแย้งในแนวความคิด แลความต่างการจะรักษารัฐบาลยังลงมืออยู่ จึงได้ตรามบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ พุทธานุภาพ ๒๔๗๕^{๓๕}

^{๓๕} สิริ เปรมจิตต์, ประวัติรัฐธรรมนูญไทย, (พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์, ไม่ปรากฏปีพิมพ์), หน้า ๑๐๑ - ๑๐๒ มาตรา ๒๕ และบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

รวมทั้งการไม่อนุญาตให้มีพรรคหรือกลุ่มการเมืองอื่นมาแข่งอำนาจกับคณะราษฎรด้วย

ดังนั้น ผลที่ตามมาก็คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในอันที่จะพัฒนาการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตย ไปสู่จุดหมายปลายทาง โดยกลวิธีและกรรมวิธีตามแนวทางประชาธิปไตยจึงได้สิ้นสุดลง ตั้งแต่เกิดเป็นปัญหาขัดแย้งอันเนื่องจากการเสนอ " โครงร่างเศรษฐกิจ " ของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา พันโทหลวงพิบูลสงครามและคนอื่น ๆ แต่ได้รับการคัดค้านจากฝ่ายรัฐบาลอันประกอบด้วยพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับการสนับสนุนและเห็นชอบจากพันเอกพระยาทรงสุรเดช พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ ^{๓๖} และร่วมทั้งกรณีการขัดแย้งและแข่งอำนาจกันระหว่างพันเอกพระยาทรงฯ กับพันโทหลวงพิบูลฯ ซึ่งมีมาตั้งแต่ก่อนเกิดปฏิวัติ ^{๓๗} และรุนแรงถึงขั้นพร้อมที่จะทำลายอำนาจกัน อย่างเห็นได้ชัดภายหลังการปฏิวัติด้วย

๓. การแก้ไขปัญหา-วิกฤติการณ์ทางการเมือง มีแนวโน้มไปในทางการใช้กำลังและอำนาจ

การแตกแยกของกลุ่มบุคคลภายในคณะราษฎรที่ไต่กล่าวแล้ว ได้ขยายตัวและบานปลายออกเมื่อมีแนวโน้มของพฤติกรรมที่แสดงออก ในลักษณะเป็นกบฏใช้อำนาจโดยถือว่าตนมีกำลัง (ทหาร) สนับสนุน เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาทางการเมือง และข้อขัดแย้งส่วนตัว เริ่มตั้งแต่ พ.อ.พระยาทรงฯ ในฐานะผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก ได้จัดการโยกย้ายนายทหารที่เป็นพวกและไว้วางใจให้มาควบคุมหน่วยทหารที่เป็นกำลังสำคัญและมีอาวุโส ๆ ^{๓๘} ต่อมาเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.๒๔๗๖ พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีก็ประกาศปิดสภาผู้แทนราษฎร และกึ่งรัฐธรรมนูญบางมาตรา โดยให้เหตุผลว่ามี การแตกแยกคณะรัฐมนตรี และสภาอันเนื่องจากการเสนอโครงร่างเศรษฐกิจของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งถ้าปล่อยให้กลายเป็นภัยอันตรายแก่ความมั่นคงของประเทศ ^{๓๙} หลังจากนั้น " พระยามโนฯ ได้ดำเนินงานที่บั่นทอนกำลังของพวกก่อการในลำดับ

^{๓๖} สิริ เปรมจิตต์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบประชาธิปไตย ๓๐ ปี, (พระนคร : สำนักพิมพ์

เกษมบรรณกิจ, ๒๕๐๕), หน้า ๑๐๑ - ๑๑๑

^{๓๗} ประยูร ภมรมนตรี, เรื่องเดิม, หน้า ๗๒ - ๗๕

^{๓๘} สิริ เปรมจิตต์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบประชาธิปไตย, เรื่องเดิม, หน้า ๘๘ - ๑๐๐

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๘

^{๔๐} ดู "แถลงการณ์ของรัฐบาล" ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๐, (ฉบับลงวันที่ ๑ เมษายน

ต่อมา โดยการย้ายหลวงพิบูลสงครามไปอยู่ในตำแหน่งผู้ช่วยพลรบ ส่วนพวกก๊กการที่มึนัยไปในการ
 คัดค้าน พระยามโนฯ ก็ไต่ส่งไปศึกษาในต่างประเทศ และเตรียมการที่จะส่งหลวงช้างนางาวาสวัสดิ์
 ไปศึกษาวิชาการทหารเรือในประเทศฝรั่งเศสด้วย อันกล่าวกันว่า เป็นแผนการที่จะทำลายกำลัง
 ของคณะผู้ก่อการ หรือคณะราษฎรให้หมดสิ้นไป " ซึ่งทางฝ่ายพันโทหลวงพิบูลสงครามก็ตอบโต้
 โดยร่วมมือกับนาวาโทหลวงศุภชลาศัย ทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖
 เมื่อเป็นดังนี้ วิถีทางการเมืองแทนที่จะดำเนินต่อไปด้วยความสงบราบรื่น
 ก็กลับต้องประสบความยุ่งยากมากขึ้น และมีผู้คิดใช้กำลังเข้าทำการเปลี่ยนแปลงใหม่อีก แต่คราวนี้
 การกระทำไม่สำเร็จเลยต้องกลายเป็นกฎ การใช้กำลังเข้าทำการเปลี่ยนแปลงในทางการเมือง
 เมืองนี้ จึงกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง เพราะไม่มี
 หนทางที่จะจักให้มีการเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีสงบได้ ก็ยอมจะต้องมีผู้คิดหันไปใช้วิธีลับหรือการใช้กำลัง
 เป็นธรรมดาอยู่เอง ซึ่งในการนี้ทางรัฐบาลก็ได้ใช้มาตรการการปราบปรามฝ่ายตรงข้ามอย่างรุนแรง
 โดยการออก "พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๗๖" เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ.
 ๒๔๗๖ และออก "พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๔๗๖" เมื่อวันที่
 ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ทั้ง ๆ ที่ได้รับการคัดค้านไม่เห็นด้วยจากสมาชิกสภาเป็นอันมาก และ
 เพราะการใช้อำนาจออกกฎหมายไม่เป็นธรรม ทั้ง ๒ ฉบับของรัฐบาลนี้เอง ต่อมาเมื่อพระบาท
 สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงทักท้วงแล้วไม่สำเร็จ จึงทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.
 ๒๔๗๗ ตามหนังสือพระราชหัตถเลขาความตอนหนึ่งว่า

๑๑ สิริ เปรมจิตต์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบประชาธิปไตย, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๑
 ๑๒ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารเรือ
 ๑๓ คูตารางแสดง "บัญชีวิฤทธิกรรมทางการเมืองฯ" ในวิทยานิพนธ์นี้, หน้า ๑๒ - ๑๓
 ๑๔ ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร), เรื่องเดิม, หน้า ๒๘ - ๒๘
 ๑๕ "พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ" ราชกิจจานุเบกษา, เรื่องเดิม, หน้า ๖๐๒
 ๑๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓๕ - ๖๓๘
 ๑๗ วิเทศกรณีย์ (สมบุรณ์ คนฉลาด), ความเป็นมาแห่งประชาธิปไตย, (พระนคร : สำนักพิมพ์
 ผ่านฟ้าพิทยฯ, ๒๕๑๑), หน้า ๘๑๒

" เมื่อข้าพเจ้าได้ขอรองให้เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเสียให้เข้ารูป
 ประชาธิปไตยอันแท้จริง เพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ประชาชน คณะรัฐบาลและพวกซึ่งกุม
 อำนาจอยู่บริบูรณ์ในเวลานี้ก็ไม่ยินยอม ข้าพเจ้าขอรองให้ราษฎรได้มีโอกาสออกเสียง
 ก่อนที่จะเปลี่ยนหลักการและนโยบายสำคัญมีผลโตผลเสียแก่พลเมือง รัฐบาลก็ไม่ยินยอม
 และแม้แต่การประชุมในสภามุแทนราษฎรในเรื่องสำคัญ เช่น เรื่องคำร้องขอต่าง ๆ
 ของข้าพเจ้า สมาชิกก็ไม่ได้มีโอกาสพิจารณาเรื่องโดยถ่องแท้และละเอียดละออ
 เสียก่อน เพราะถูกแรงรัศมีให้ลงมตอย่างรีบด่วนภายในวาระประชุมเดียว นอกจากนี้
 รัฐบาลได้ออกกฎหมายใช้วิธีปราบปรามบุคคล ซึ่งถูกหาว่าทำความผิดทางการเมืองใน
 ทางที่ผิดคุณธรรมของโลก คือไม่ให้โอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโดยคณะกรรมการ
 อย่างลับไม่เปิดเผย ซึ่งเป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่ใช้ในเมื่ออำนาจอันสิทธิ์ขาดยังอยู่ในมือ
 ของข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้าได้ขอรองให้เลิกวิธีนี้รัฐบาลก็ไม่ยอม "

ข้าพเจ้าเห็นว่า คณะรัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครอง ซึ่งไม่ถูก
 หลักการของเสรีภาพในตัวบุคคล และหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจและความยึดถือ
 ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้หมู่ใดคณะใด ใช้วิธีการปกครองอย่างนั้น
 ในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิม ให้แก่
 ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด
 โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิ์ขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร " ^{๔๔}

๔. การพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กร ทหารการเมืองที่ทรงพลังของทหาร

รูปการทางการเมืองมีแนววิวัฒนาการจากการปกครองประเทศโดย
 บุคคลคณะราษฎรไปเป็น " คณะทหาร " ภายใต้การนำของพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งได้ก้าว
 ขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองภายหลังจากที่นำคณะทหารทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๒
 และดำเนินการปราบกบฏบวรเดชเมื่อวันที่ ๑๒ - ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ นับแต่นั้นเป็นต้นมา
 ความเด่นชัดประการหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นบนเวทีการเมืองของไทยก็คือ การที่คณะทหารแสดง

^{๔๔} แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละ
 ราชสมบัติ, (พระนคร : โรงพิมพ์ลหุโทษ, ๒๔๙๔), หน้า ๔๓๔ - ๔๔๑

พฤติกรรมให้เห็นว่า " ทหารคือกำลังสนับสนุนอำนาจทางการเมือง " ^{๔๘} โดยเริ่มจากการที่ พันเอกหลวงพิบูลสงครามได้เข้ามารับราชการที่พันเอกพระยาพหลา ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมตั้งแต่ ๒๒ กันยายน พ.ศ.๒๔๗๗ จนถึง ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๗ ^{๕๐} และเป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๑ จนถึง ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๗ ^{๕๑} และจอมพล ป.พิบูลสงครามกลับมามีอำนาจอีกครั้งโดยการทำรัฐประหารเมื่อ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐ และครองอำนาจติดต่อกันไปเป็นเวลานานถึง ๑๐ ปี ไปสิ้นสุดอำนาจโดยการรัฐประหารเมื่อ ๑๖ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐

และจากผลสะท้อนทางการเมืองภายหลังจากการปฏิวัติ พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งได้กล่าวมา ย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงขอบครองของคณะราษฎร และรวมถึงการกระทำของ "คณะทหาร" ^{๕๒} ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่สืบอำนาจทางการเมืองต่อจากคณะราษฎรภายใต้การนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในหลาย ๆ ประการ ซึ่งเป็นชนวนสร้างความไม่พอใจให้เกิดแก่บุคคลหลายฝ่าย นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีความปรารถนาดีต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ต้น และใฝ่พยายามที่จะรักษาสิทธิและเสรีภาพของพสกนิกรของพระองค์ ชำราชากร ประชาชน รวมทั้งบุคคลในคณะราษฎรเอง ดังนั้นผลที่ตามมาก็คือการแตกแยก และบรรยากาศทางการเมืองที่เต็มไปด้วยการเตรียมการต่อสู้เพื่อหาทางล้มล้างฝ่ายตรงข้ามและก้าวไปสู่การมีอำนาจทางการเมือง

และในเวลาต่อมาภายหลังจากการกวาดล้างพันเอกพระยาทรงสุรเดช พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ พันโทพระประศาสน์พิทยายุทธและคนอื่น ๆ ^{๕๓} ซึ่งถูกขอหาพยายามกบฏ ^{๕๔} เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๒ ก็ได้เกิดกบฏทางการเมืองที่เรียกว่า " ชนะเป็นเจ้า แพ้เป็นกบฏ "

^{๔๘} ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร), เรื่องเกิม, หน้า ๓๔

^{๕๐} มนูญ บริสุทธิ์, เรื่องคณะรัฐมนตรี, หนังสือแจกในงานฌาปนกิจศพคุณแม่ทองคำ บริสุทธิ์, ๒๕๐๖ หน้า ๑๑๔ - ๑๓๓

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๖ - ๑๓๓

^{๕๒} มีจำนวน ๕๑ คน, โปรดพิจารณาใน สว่าง ลานเหลือ, ๓๗ ปีแห่งการปฏิวัติ, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔), หน้า ๓๕ - ๓๖

^{๕๓} วิเทศกรณีย์ (สมบูรณ์ คนฉลาด), ประวัติศาสตร์ชาติไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์ศิลปบรรณาการ, ๒๕๑๒), หน้า ๒๑๓ - ๒๑๔

โดยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้จัดการอย่างรีบด่วนออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ^{๕๔} ขึ้น
อีกครั้งตามคำเสนอของ น.ค.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในขณะนั้น
ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ฝ่ายค้านก็ได้อภิปรายคัดค้านเพราะเห็นว่าไม่เป็นธรรมต่อจำเลย^{๕๕}
แต่รัฐบาลก็ไม่ยอมฟังเสียง ผลคือการตอนนั้นมีผู้กล่าวว่า

"และ การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในประเทศไทยไม่มีการ
ของเลือดเช่นประเทศอื่น หากเลือดจะนองเมื่อคราวกบฏวระเดชแล้วก็นองอีกครั้งหนึ่ง
แม้ไม่ถึงกับท่วมทรวง แต่มันก็ทวงทำให้เกิดจุดดำงในระบบประชาธิปไตยด้วยการยิงเป้า
ผู้ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันถึง ๑๒ คน ใครเป็นฝ่ายผิด? ใครควรเป็นผู้รับผิดชอบต่อการตาย
ของคนไทย ๑๒ คน มันเป็นเรื่องที่อนุสรณ์หลังจะตัดสิน"^{๕๖}

รัฐประหาร พ.ศ.๒๔๙๐ และผลสะท้อนทางการเมือง

หลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้สงบลงเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๕ แล้ว สถานการณ์
ทางการเมืองของไทยมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลรวม ๕ ชุด^{๕๗} ภายในระยะเวลาเพียงปีเดียว
ในระบอบนั้นประเทศไทยต้องเผชิญปัญหายุ่งยากทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งรัฐบาล
หลายสมัยไม่สามารถจะจัดการแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๙
ดร.ปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรีได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง และมีพระบรมราชโองการ
โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเรือตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่สถานการณ์ค้นหาได้คลี่
คลายไปในทางที่ดีไม่ ทั้งนี้เป็นเพราะวิกฤติการณ์ทางการเมืองได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น อันเนื่อง
มาจากปัญหาต่าง ๆ ที่สืบเนื่องมาจากรัฐบาล ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ

^{๕๔} ประยุทธ์ สิทธิพันธ์, ประวัติการเมืองไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๑๑)

หน้า ๓๑๙ และใน อนันต์ เสนาจันทร์, และคณะ, อ.ตร. : อันตราย, (กรุงเทพฯ :

โพธิ์สามต้นการพิมพ์, ๒๕๑๓) หน้า ๒๗ บันทึกว่า "ขบวนการยุติธรรมภายใต้เงา

ทางการเมือง ทั้งตำรวจ อัยการ ศาลพิเศษและราชทัณฑ์ ได้รวมมือกันอย่าง

เหนียวแน่นละเลงความโศโครกไว้ในประวัติศาสตร์ ด้วยการสร้างพยานเท็จและ

ยกเมฆพิพากษาภายใต้จำบังของ อ.ตร.หลวงอคุลเดชจรัส"

^{๕๕} สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า ๓๕ - ๒๔

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒

^{๕๗} มนูญ บริสุทธิ์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔๑ - ๑๕๒

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๒

๑. ปัญหาเศรษฐกิจ

๑.๑ ผลสะท้อนจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่เพิ่งยุติลง ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับ " ปัญหาเงินเฟ้อ " ^{๕๕} ค่าของเงินบาทลดลง ในขณะที่เดียวกันราคาของสินค้าต่าง ๆ ใต้วสูงขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง เมื่อรัฐบาลเข้าควบคุมราคาสินค้าก็เกิดขาดแคลนลง ทั้งที่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของประชาชน อันเนื่องมาจากสนธิสัญญาสมบูรณัมที่ไทยจำต้องยอมลงนามกับรัฐบาลอังกฤษที่สิงคโปร์ ^{๕๐} ในขณะที่เดียวกันก็ได้มีการลักลอบกักตุนเพื่อส่งออกไปขายต่างประเทศ ซึ่งระยะนั้นประเทศต่าง ๆ ต้องการข้าวไทยมาก ^{๕๑} ซึ่งรัฐบาลก็ไต่ทำการปราบปรามแต่ก็หาได้บังเกิดผลดีไม่ ต่อมารัฐบาลก็ได้จัดตั้ง " องค์การสรรพอาหาร " โดยลงทุนถึง ๑๐ ล้านบาท และให้ ดร.ทองเปลว ชลภูมิ เป็นผู้อำนวยการ มุ่งที่จะซื้อสินค้าที่เหลือใช้สงครามในราคาแพงมาขายให้ประชาชนในราคาถูก

๑.๒ รัฐบาลได้ดำเนินการขาย " ทนส์สำรองทองคำ " ^{๕๒} ที่ฝากอยู่ ณ ธนาคารในสหรัฐอเมริกา เพื่อนำเงินมาใช้ขายในการบูรณประเทศ รวมทั้งส่วนหนึ่งนำมาดำเนินการกิจการองค์การสรรพอาหาร ซึ่งไม่ไคผล ได้ถูกฝ่ายค้านโจมตีในสภาอย่างรุนแรง ทั้งนี้เป็นเพราะ " วิกฤตในภาวะการเงินและการคลังของบ้านเมือง " ^{๕๓}

๒. ปัญหาทางสังคม

๒.๑ กรณีสวรรคต ของในหลวงรัชการที่ ๘ ซึ่งได้ดำเนินการสอบสวนมาแต่รัฐบาลก่อน ไคสิ้นสุกลงโดยคำแถลงการณ์ของรัฐบาลในลักษณะที่ว่า " ไม่สามารถค้นหาข้อ

^{๕๕} Vella, Walter F., The Impact of the West on Government in Thailand.

(Berkeley : University of California Press, 1955), p. 390

^{๕๐} บันทึกการประชุมลับสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๑๘/๒๔๘๘ (สามัญ) สมัยที่ ๒ วันที่ ๖ กันยายน

พ.ศ.๒๔๘๘

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๗

^{๕๒} เป็นจำนวน ๓,๕๕๘,๐๓๐,๑๖๒ กรัม เป็นเงิน ๘๕๕,๕๕๘,๕๗๒ ดอลลาร์ อยู่ในรายงานประจำปีของธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๔๙๐, หน้า ๑๖ - ๑๗

^{๕๓} ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร), เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๘

เท็จจริงแถลงต่อประชาชนว่า ในหลวงรัชกาลที่ ๘ สวรรคตเพราะเหตุใด " ^{๖๔} ซึ่งทำให้ความ
กลางแครงใจสงสัยของประชาชนที่นับมาแต่สมัย คร.ปรีดี พนมยงค์ และสืบมาถึงรัฐบาล พลเรือตรี
หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เพิ่มมากยิ่งขึ้น " เป็นเหตุให้ความเชื่อถือของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลลด
น้อยถอยลง อีกทั้งพรรคประชาธิปัตย์ ได้นำมาเป็นสาเหตุในการโจมตีรัฐบาลให้ตกอยู่ในฐานะ
ลำบากจนกระทั่งเกิดการรัฐประหาร " ^{๖๕} ๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๐ ขึ้น

๖.๒ ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ได้มีการแสวงหาผลประโยชน์ในทาง
มิชอบของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของทางราชการ เรื่องที่โจษขานกันมากที่สุดคือ การฉ้อราษฎร์
บังหลวงภายในองค์การสรรพอาหาร อันเนื่องมาจากการบริหารงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ซาก
การตรวจราคาควบคุมอย่างเคร่งครัด ซึ่ง ดร.ทองเปลว ชลภูมิ ผู้อำนวยการองค์การสรรพอาหาร
ก็ได้แถลงยอมรับความบกพร่องของการดำเนินงานขององค์การสรรพอาหาร ^{๖๖} อีกเรื่องหนึ่งก็ได้แก
การที่ทางรัฐบาลอนุญาตให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับจอบจากรัฐบาลไปจำหน่ายแกราษฎร์ในราคา
ถูกคนละ ๕๐๐ เล่ม ^{๖๗} กับไดมอบให้ผู้แทนนำเงินจากระทรวงการคลังไปให้ประชาชนแลกกับขนมปัง
ที่รัฐบาลต้องการเก็บจากประชาชน แล้วผู้แทนส่วนหนึ่งไม่นำเงินส่งคืน ^{๖๘} รวมทั้งการที่ผู้แทนยืมเงิน
จากองค์การสรรพอาหารเพื่อนำไปซื้อสินค้ามาให้องค์การสรรพอาหารจำหน่าย แล้วเกิดปัญหาไม่ยอม
ไ้คืนหรือไ้คืนไม่ครบ ^{๖๙} เป็นต้น ซึ่งไดก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และตำหนิการกระทำดังกล่าว
ทางสื่อมวลชนเป็นอันมาก ^{๗๐}

^{๖๔} รายละเอียดและความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ในการที่พระบาทสมเด็จพระ

ปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต, (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์และการเมือง, ๒๕๕๕), หน้า ๕๑

^{๖๕} สุชิน ตันติกุล, ผลสะท้อนทางการเมืองของรัฐประหาร พ.ศ.๒๕๕๐, วิทยานิพนธ์เสนอต่อ

แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗, หน้า ๔๑

^{๖๖} รายงานการประชุมสภาผู้แทน, ครั้งที่ ๕/๒๕๕๐ (สามัญ) ชุดที่ ๑ วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๐

^{๖๗} รายงานการประชุมสภาผู้แทน, ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ (สามัญ) ชุดที่ ๑ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๐

^{๖๘} หนังสือพิมพ์ "สยามนิกร" ฉบับวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๐

^{๖๙} รายงานการประชุมสภาผู้แทน, ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ (สามัญ) ชุดที่ ๑ วันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๐

^{๗๐} หนังสือพิมพ์ "พิมพ์ไทย" ฉบับลงวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๐

๒.๓ ปัญหาความปลอดภัยของพลเมือง ปรากฏว่าบ้านเมืองมีโจรผู้ร้ายชุมชุม ทั้งในพระนครและต่างจังหวัด กล่าวคือ ในแถบจังหวัดราชบุรี สุพรรณบุรีและกาญจนบุรี มีโจรผู้ร้าย ชุกชุมทำการปล้นประชาชนเป็นประจำ ส่วนทางภาคใต้ก็โจรสลัด ซึ่งเป็นผลมาจากการที่นักโทษที่ ถูกกักขัง ณ เกาะตะรุเตา และเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมบางคนประพฤติตนเป็นโจร ยิ่งความเดือดร้อนให้ แก่ประชาชนเป็นอันมาก แม้จะมีการจับและลงโทษอย่างแต่ก็ไม่หลายจำ ทั้งนี้เป็นเพราะรัฐบาลไม่ สามารถปราบปรามให้เด็ดขาดนั้นเอง ในพระนครเองก็มีการลอบทำร้ายโดยใช้อาวุธชนิดร้ายแรง เช่น ปืนกลมือ กระทำต่อผู้คนและทรัพย์สินอย่างอกอาก เป็นที่หวาดกลัวของประชาชนโดยทั่วไป

๓. ปัญหาทางการเมือง

๓.๑ รัฐบาลขาดเสถียรภาพ มีการแตกแยกระหว่างกลุ่มผู้นำฝ่ายพลเรือน อาทิ เช่นความเป็นปรปักษ์ระหว่างพรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนุญ ซึ่งร่วมกันต่อพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นไปอย่างรุนแรง รวมทั้งการที่รัฐบาลชุดก่อนหน้านั้นมีการเปลี่ยนแปลงเข้าออกบ่อยครั้ง รวม ๗ ครั้ง ภายในระยะเวลาเพียง ๒ ปีเศษ เท่านั้น จึงไม่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชน ประกอบก็มีการคอร์รัปชันในวงงานของรัฐบาล ยิ่งไปกว่านั้นเจ้าหน้าที่ของทางรัฐบาลเองก็มีการกระทำ ที่ส่อให้เห็นเป็นการละเลยต่อหน้าที่ เช่น อธิบดีกรมตำรวจ ขณะนั้นหาได้ดำเนินการปราบปราม โจรผู้ร้ายอย่างจริงจังไม่ และเมื่อได้ข่าวว่ามีผู้คิดการรัฐประหารในเวลาต่อมา แทนที่จะหาทาง ป้องกัน กลับตอบกับรอยตำรวจเอกเจียม (ชัยสงค์) อัมพุนันท์ ซึ่งมาลี้ภัยจากจีนและขออนุมัติจับว่า ไม่อนุมัติ ตนขอเป็นกลาง และอธิบายว่า

- ๓๑ รายงานการประชุมพลชสภา, ครั้งที่ ๒/๒๔๕๐ (สามัญ) วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๕๐
- ๓๒ ควง อภัยวงศ์, "เรื่องราวของพันตรีควง อภัยวงศ์" อนุสรณ์ในงานพระราชเพลิงศพ พันตรีควง อภัยวงศ์, (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๕๑๑), หน้า ๔๕
- ๓๓ วิชัย สุวรรณรัตน์, "การปฏิวัติ, รัฐประหารและกบฏภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕" สัตว์การเมือง, (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๑๐๒ - ๑๐๔
- ๓๔ ควง อภัยวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า ๔๕
- ๓๕ กุ มนุญ บริสุทธี, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔๑ - ๑๕๗
- ๓๖ คือ พลเรือตรีหลวงสังวรณสุวรรณกิจ (สังวร สุวรรณชีพ)

" คุณเฉียบอยู่สันติบาล ก็รู้ที่อยู่แล้วไม่ใช่หรือว่า ราษฎรไม่ชอบรัฐบาล หลวงชำระฯ หนังสือพิมพ์ก็มาอยู่เรื่อย... ก็เมื่อราษฎรเขารังเกียจรัฐบาลนี้ว่าไม่ได้ความ แล้วเรายังจะสนับสนุนให้รัฐบาลนี้อยู่ต่อไป ก็เป็นเรื่องไม่ถูก คุณอยู่สันติบาลก็ยอมอยู่เต็มอก วามันแข็งลั่นนัก ไหลออกไปเสียทีก็ดี เราไม่เกี้ยว เพราะเราเป็นข้าราชการประจำ "

๓.๒ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๕ สารัตถะที่สำคัญก็คือ

" รัฐสภาประกอบด้วยพฤกษสภากับสภาผู้แทน อันมีสมาชิกมาจากการเลือกตั้ง สมาชิกพฤกษสภามีอายุ ๖ ปี เริ่มต้นด้วยการเลือกตั้งกันเอง ในวงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภท ๒ เมื่อครบกำหนด ๓ ปีแล้ว จะมีการจับฉลากออกจากหน้าที่กึ่งหนึ่ง มีการเลือกตั้งตามจำนวนนั้นเข้าแทนที่ ปีที่ ๖ ชุดที่เลือกตั้งกันเองจะหมดสมาชิกภาพ สมาชิกสภาผู้แทนมีอายุ ๔ ปี มาจากการเลือกตั้งทั่วไป "

และที่สำคัญคือ ข้อบัญญัติในบทเฉพาะกาล มาตรา ๕๐ ว่า "ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ" เมื่อเป็นดังนี้อาจกล่าวได้ว่า

" สมาชิกของคณะปฏิวัติฝ่ายทหารถูกกีดกันออกจากวงการเมือง และการบริหารประเทศอย่างเห็นได้ชัด และเมื่อสมาชิกคณะปฏิวัติฝ่ายพลเรือนเข้าทำหน้าที่บริหารประเทศแทนฝ่ายทหาร จึงไม่มีกำลังทหารหรืออาวุธอยู่ในมือของตน เหมือนกับสมาชิกฝ่ายทหารของคณะปฏิวัติคนก่อน ๆ จึงจำเป็นต้องอยู่เองตงคึกอานแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญที่ใช่เป็นหลักในการปกครองบ้านเมืองในเวลานั้นเสียใหม่ เพื่อสนับสนุนรัฐบาลให้สามารถบริหารประเทศด้วยความราบรื่น ด้วยการอาศัยอำนาจทางการเมืองแทน และที่สำคัญก็คือ คณะรัฐบาลฝ่ายพลเรือนครั้งนั้นได้แก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดคุณสมบัติของวุฒิสมาชิกมิให้

๓๓ ๓๔ ๓๕
ออกจาก, เฉียบ (ชัยสงค์) อัมพูนันท์, มหาวิทยาลัยของข้าพเจ้า, (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๕๐๑), หน้า ๕๕๕ ใน, สุชิน ตันติกุล, เรื่องเดิม, หน้า ๕๖
โพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญไทย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๔, หน้า ๕๗ - ๕๘
เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐

เป็นข้าราชการประจำนั้น นอกจากจะมีประโยชน์ในทางแสดงว่า รัฐธรรมนูญฉบับนั้นมี
ลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นแล้ว ยังป้องกันมิให้ข้าราชการประจำฝ่ายทหารเข้ามา
เกี่ยวข้องกับการเมืองไปพร้อม ๆ กันด้วย " ^{๕๐}

๓.๓ ความไม่พอใจของคณะทหาร อันเนื่องมาจากถูกกีดกันออกจากวงการเมือง
เมือง โดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.๒๔๙๐ ซึ่งฝ่ายพลเรือนได้จัดการแก้ไขและตราขึ้นใช้
ผสมกับความไม่พอใจซึ่งมีอยู่ก่อนหน้าอันเนื่องมาจาก " เหตุการณ์หลังสงครามเนื่องจากการปลด
ทหารและการปรับปรุงอัตราปกติ " ^{๕๑} ซึ่งทำให้เกิดผลสะท้อนทางจิตใจแก่ทหารเป็นอย่างมาก
ที่ร้ายไปกว่านั้นก็คือ

มีบุคคลบางคนได้แสดงออกควยวาทาและทาทาง เป็นการเหยียดหยาม
กิจการทหาร บางคนถึงกับเคยเขียนจดที่ระแกว่า ประเทศเล็ก ๆ อย่างไทยเรา นี้ ไม่
มีความจำเป็นจะต้องมีกองทัพก็ได้ เพราะไม่มีประโยชน์อะไร แม้บุคคลในคณะรัฐบาลบางคน
ในสมัยนั้นก็มีความเห็นเช่นนี้ด้วย การเหยียดหยามและการหวาดระแวงว่าทหารจะกลายเป็น
เป็นเครื่องมือของผู้เผด็จการ เช่นที่เคยเป็นมาแล้วในอดีต ความน้อยใจที่มี เป็นทุนเดิมอยู่
แล้ว ก็เลยกลบกลาย เป็นซาใจหนักขึ้น เมื่อถูกเหยียดหยามหรือชักชวนก็สัดขึ้นมา " ^{๕๒}

เมื่อเป็นดังนี้ ในเวลาต่อมา นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์
ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านและอยู่ในความนิยมของประชาชนมาโดยตลอด จึงได้ยื่นญัตติขอเปิดอภิปราย
ทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลในสภาเมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๐ และหลังจากที่มี
การอภิปรายโดยใช้เวลารวมถึง ๘ วัน ฝ่ายรัฐบาลก็เป็นฝ่ายชนะคะแนนเสียง ^{๕๓} โดยพลเรือตรีถวัลย์
ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีได้กล่าวปิดอภิปรายว่า

" ในนามของรัฐบาล ข้าพเจ้าขอขอบใจสภา ในการที่ได้ลงมติตามผลที่
ท่านประธานได้แจ้งให้ทราบแล้ว ข้าพเจ้าขอถือโอกาสในที่นี้ ขออภัยบรรดาผู้ซึ่งถูกกล่าว

^{๕๐} อ่างโดย, วิชัย สุวรรณรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๑ - ๒ จาก, เสาวภา (นามแฝง),
สยามรัฐรายวัน, ฉบับวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๐๓, หน้า ๑๒

^{๕๑} ทหาร ขำหิรัญ, " ระลึกถึงคุณหลวงสง่าพลไกร " ที่ระลึกเนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
นาวาตรีหลวงสง่าพลไกร, (ชนบุรี : โรงพิมพ์คำทรงธรรม, ๒๕๑๕), หน้า ๕๐

^{๕๒} วิชัย สุวรรณรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๒ อ่างโดย, เนตร เข้มโยธิน, งานใต้ดินของ
พันเอกโยธี, (พระนคร : โรงพิมพ์เพื่อองอักษร, ๒๕๑๐), หน้า ๓๕๑ - ๒

^{๕๓} เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน รายงานการประชุมสภาผู้แทนสมัยสามัญ ชุดที่ ๑ พ.ศ.
๒๔๙๐ เล่มที่ ๑, (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๕) หน้า ๑๑๑๕

ออกนามในการอภิปรายเกี่ยวกับอดีตไม่ว่างใจ ทั้งนี้ด้วยความจำเป็นอาจจะมีบางสิ่ง
 บางอย่างซึ่งโคพลุดพลังลวงเกินไปบ้าง ก็ขอได้โปรดให้อภัยในการนี้ด้วย และนอกจาก
 นั้น รัฐบาลขอขอบคุณประชาชนในกรที่สนใจฟังการประชุมเปิดอภิปราย ซึ่งได้มีมาเป็น
 เวลา ๔ วัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสนใจของคนไทยทั้งหลายในระบอบประชาธิปไตยนี้
 จึงเป็นอันหวังได้ว่า เราได้ดำเนินวิถีทางเป็นลักษณะที่ว่าให้ความรู้และอบรมแก่ประชาชน
 ในอันที่จะได้ใช้สิทธิต่างๆ ที่ได้ให้ไว้ในรัฐธรรมนูญได้ ชาวประชาขอขอบคุณไว้ในที่นี้ด้วย "

อย่างไรก็ตาม " การเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปัตย์ครั้งนั้น
 อาจกล่าวได้ว่า เป็นประวัติการณของการประชุมสภาผู้แทนราษฎรที่มีการประชุมกันนานที่สุด
 ซึ่งยังไม่เคยมีมาก่อนหรือแม้ในสมัยต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน และการเปิดอภิปรายทั่วไปของ
 พรรคประชาธิปัตย์นี้เองที่ทำให้ประชาชนคนไทยได้เริ่มมองเห็นประโยชน์ของการมีพรรค
 ฝ่ายค้าน ว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะถึงแม้ว่าจะ
 เป็นฝ่ายมีเสียงข้างน้อย แต่ก็สามารถช่วยให้ประชาชนได้มีโอกาสทราบถึงข้อเท็จจริง
 เกี่ยวกับความบกพร่องในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลได้หลายประการ "

และที่สำคัญก็คือ เป็นผลทำให้รัฐบาลซึ่งถึงแม้จะชนะการอภิปรายแต่ก็มองเห็น
 ว่า คณะรัฐมนตรีที่เป็นอยู่หาได้เป็นที่ยอมรับของประชาชน ไม่ พลเรือตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์
 จึงได้นำคณะรัฐมนตรีกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง แต่ได้การคัดเลือกจากสภาให้เข้าดำรง

^{๒๕} ขจักษัย บุรุษพันธ์, การเมืองและพรรคการเมืองของไทย, วิทยานิพนธ์เสนอต่อคณะรัฐศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (พระนคร:สำนักพิมพ์โอเคียนส์โตร, ๒๕๑๑) หน้า ๒๓ -
 ๒๔ อ้างจาก Mills, Lennox A., Southeast Asia, (London : Oxford
 University Press, 1964), pp.14 - 15 กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "ในการปกครอง
 ระบอบประชาธิปไตยนั้น การมีพรรคการเมืองฝ่ายค้านเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งซึ่งจะขาด
 เสียมิได้ เพราะถ้าหากไม่มีพรรคฝ่ายค้านแล้ว รัฐบาลอาจจะทำอะไรตามใจชอบหรือใช้อำนาจ
 เกินขอบเขตไป พรรคฝ่ายค้านจะทำหน้าที่ควบคุมดูแลให้รัฐบาลบริหารประเทศไป
 อย่างมีประสิทธิภาพ และอยู่ในขอบเขตแห่งกฎหมาย ถ้าปราศจากพรรคฝ่ายค้าน
 เสียแล้ว ประชาชนก็จะถูกบังคับอย่างไม่มีการเลือก ในการรับทราบข่าวคราวต่าง ๆ
 โดยรัฐบาลเป็นผู้ให้ข่าว หรือโดยพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลและต้องลงคะแนนเสียง
 เลือกตั้งบุคคลที่ทางรัฐบาลเป็นผู้เสนอมา ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้ เสรีภาพในการคัดเลือก
 บุคคลตามทัศนคติของเราก็ไม่อาจมีได้

^{๒๕} ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร), เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๓

^{๒๖} Darling, Frank C., op.cit., p.57

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๐^{๘๗}

แต่การเปลี่ยนรัฐบาลดังกล่าวก็ทำได้ทำให้สถานการณ์ดีขึ้นไม่ ประชาชนยังคงมองดูรัฐบาลด้วยสายตาที่เห็นว่ารัฐบาลและพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล บิ่พฤติกรรมทำประ-
โยชน์เพื่อตนยิ่งกว่าจะทำเพื่อประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๐
คณะกรรมการภายใต้การนำของพลโทผิน ชุณหะวัณ นายทหารนอกราชการ นาวาอากาศเอกถาวร
กาจสงคราม และคนอื่น ๆ ได้ใช้กำลังเข้าทำการยึดอำนาจการปกครองได้เป็นผลสำเร็จ และ
คณะกรรมการได้เชิญจอมพล ป.พิบูลสงคราม ขึ้นเป็นผู้นำของคณะกรรมการ

สิ่ง ในการให้สัมภาษณ์แก่นาย อเล็กซานเดอร์ แมคโดแนล (Mr. Alexander
Macdonald) เกี่ยวกับรัฐประหารในครั้งนี้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม แถลงว่า " เป็นประชา
มัตติต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงและเนื่องจากไม่สามารถทำได้โดยวิถีทางรัฐธรรมนูญ เพราะ
รัฐบาลมีเสียงข้างมากในสภา ดังนั้น กองทัพจึงได้ตัดสินใจจากการลงมติเป็นเอกฉันท์ ไร
กำลังเข้ายึดอำนาจการปกครอง "^{๘๘}

* สำหรับผลสะท้อนทางการเมืองของการทำรัฐประหารในครั้งนี้ อาจสรุปได้คือ

๑. เป็นการสิ้นสุดอำนาจทางการเมืองของคณะราษฎรโดยสิ้นเชิง ในขณะที่
เกี่ยวกับ คณะทหารก็ว่าขึ้นมามีอำนาจสืบแทน และจะครองอำนาจติดต่อกันนานถึง ๑๐ ปี จึงไ้
มีคณะกรรมการใหม่ขึ้นมามีอำนาจโดยการทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ แทน

๒. วัตถุประสงค์ใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๕ และใช้รัฐธรรมนูญฉบับ
ชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๘๐^{๘๙} ซึ่งมีสาระที่สำคัญไม่เป็นการกักกันข้าราชการทั้งทหารและ
พลเรือนเขาเป็นสมาชิกวุฒิสภา อันจะเป็นกำลังสำคัญของรัฐบาล^{๙๐}

^{๘๗} Riggs, Fred W., Thailand : The Modernization of a bureaucratic polity,
(Honolulu : East-West Center Press, 1967), p. 235

^{๘๘} Macdonald, Alexander., Bangkok Editor, (New York : Macmillan Company,
1949), p. 175

^{๘๙} ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๒๔ ตอนที่ ๕๓ (ฉบับพิเศษ) วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๐,
หน้า ๑

^{๙๐} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. ๒๔๕๐, มาตรา ๓๓, ๓๓ และ
บทเฉพาะกาล มาตรา ๑๖, ๕๕

๓. ระบบพรรคการเมืองอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ที่ทำท่าจะก้าวหน้ามาเป็นลำดับ กัดท้องมีอันหยุดชะงักลง และภายหลังรัฐประหารเงี้ยวซึ่งเกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๕ มีการ " ห้ามชุมนุมทางการเมือง มีการตรวจควบคุมหนังสือพิมพ์ ดังนั้นพรรคการเมืองก็พบจุดอวสานลงอย่างสิ้นเชิง "

๔. การใช้อำนาจและกำลังเข้าจัดการกับปัญหาทางการเมือง ดังที่เคยใช้เป็นหลักการหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ดังได้กล่าวแล้วโดยมีแนวโน้มนำมาใช้อีก ดังจะเห็นได้จากกรณีที่คณะทหารใช้กำลังบังคับรัฐบาลอันชอบด้วยกฎหมายของนายสงวน อภัยวงศ์ ซึ่งชนะเลือกตั้งให้ออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๑ เทียบกับคณะทหารแสดงให้เห็นว่า การเลือกตั้งซึ่งเป็นที่มาของเสียงและการแสดงออกของประชาชน ในฐานะที่มีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองโดยทางอ้อม ไม่มีความหมาย อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่กรณีการเลือกตั้งที่ไม่สะอาดในเวลาต่อมา ซึ่งผลตามมาก็คือการหาทางออกด้วยการใช้กำลังก่อการรัฐประหาร ซึ่งไม่เป็นผลคือการพัฒนาทางการเมืองแก่ประการใดเลย

๕. การนำหลักการใช้กำลังอำนาจ ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียทางการเมือง การปกครอง ในช่วง พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๘๗ กลับมาใช้อีก ทำให้เกิดสภาพการณ์ที่เรียกว่า " ยุคอัศวินผยอง " ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดต่อไปในยุคนั้นนอกจากจะก่อผลร้ายทำให้ประชาตกอยู่ในความหวาดกลัวภัยมืดแล้ว ยังเป็นการทำให้ประเทศชาติต้องสูญเสียนักการเมืองที่อื่นจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยไปอย่างน่าเสียดาย

๖. เกิดผลทางอ้อมซึ่งเป็นปัญหาที่การเมืองไทยกำลังประสบอยู่ทุกวันนี้ได้แก่การขาดผู้นำทางการเมืองที่เป็นพลเรือน อันเนื่องมาจากการครองอำนาจยาวนานของคณะรัฐประหาร โดยที่พรรคฝ่ายค้านไม่มีโอกาสเป็นรัฐบาล ขาดการพัฒนาผู้นำทางการเมือง ทำให้การเมืองไทยไม่สามารถผลิตคนนำที่เป็นนักการเมือง เขาแทนที่เมื่อทหารหมดอำนาจลงจึงมีแต่ผู้นำที่เป็น " ชาราชการแทนน "

๕๑ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๕ มีบทบัญญัติให้เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม และที่สำคัญคือการตั้งพรรคการเมืองได้อย่างเสรี ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมาย (มาตรา ๑๔ หมวด ๒ ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทย)

๕๒ ชาวนวาศ์ สุกลาภา, พรรคการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๖๖

๕๓ สุชิน คันติกุล, เรื่องเดิม, หน้า ๑๗๐.

๓. ความเสื่อมทางการเมือง (Political decay) ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๕๐๐ เป็นชนวนนำไปสู่การเกิดรัฐประหารโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งจะโคกถาวรเป็นลำดับไป

สภาพและความเป็นไปทางการเมืองภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๕๐

รัฐบาล นายควง อภัยวงศ์

เมื่อคณะรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้ยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลของ พลเรือตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้สำเร็จเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๐ ทั้งถ่วงแล้ว ก็ได้มอบอำนาจการปกครองให้นายควง อภัยวงศ์ (หลวงโกวิทอภัยวงศ์ - ราชทินนามเดิม) เป็นนายกรัฐมนตรี เข้าบริหารประเทศสืบไป ทั้งนี้ถ้ามองดูอย่างผิวเผินจะดูเหมือนว่า การรัฐประหารครั้งนี้ คณะรัฐประหารกระทำหรือโคกกระทำไปโดยเห็นแก่ประโยชน์สุขของประเทศชาติ เป็นปัจจัยสำคัญและมุ่งให้การก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของบุคคล โคกดำเนินไปตามคัลลองหรือวิถีทางแห่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย แต่แท้ที่จริงแล้ว การตัดสินใจแสดงออกซึ่งวิถีทางของคณะรัฐประหารครั้งนี้มีปัจจัยหรือเหตุผลส่วนตัวของคณะรัฐประหาร ที่น่าจะหยิบยกขึ้นกล่าวเป็นประเด็น ๆ ได้ดังต่อไปนี้

๑. รัฐประหารเกรงการคว่ำหน้า และความคลั่งแคลงใจจากประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม หัวหน้าคณะรัฐประหาร ว่ากระทำกรรัฐประหารเพื่อประโยชน์ส่วนตนคือ การโคกมาซึ่งอำนาจและความยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเองและพรรคพวกของตน โดยถือว่เป็นข้ออ้างหลักของคณะปฏิวัติรัฐประหารที่มีมาแล้วทุกยุคทุกสมัย จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างก็ตรงที่การเข้าเสวยอำนาจ และแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง ของคณะรัฐประหารนั้นจะช้าหรือเร็ว หรือโดยทันทีที่ปฏิวัติหรือรัฐประหารสำเร็จ ทั้งนี้แล้วแต่โอกาส จังหวะเวลา และองค์ประกอบทางการเมือง คือสถานการณ์บ้านเมือง หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลเป็นการคานอำนาจหรือสนับสนุนอำนาจเท่านั้น

๒. สถานการณ์บ้านเมืองขณะนั้นอยู่ในภาวะไม่สงบ คณะรัฐประหารมีความไม่แน่ใจว่า ถ้าคนเข้าบริหารประเทศจะสามารถแก้ไขโคกสำเร็จ อันเนื่องมาจากสาเหตุเกรงว่า พรรคพวกของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ หรือของพลเรือตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ หัวหน้ารัฐบาลเก่าอาจจะหวนกลับมายึดอำนาจทางการเมืองกลับคืน ประกอบกับการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เอง

ก็ได้เห็นทางการเมืองไปเสียนาน จึงไม่ว่าจะประเมินค่าแห่งการสนับสนุนจากประชาชนที่มีต่อตนนั้นว่ามากหรือน้อยเพียงใด

๓. ปัญหาการรับรองฐานะของรัฐบาลชุดใหม่จากต่างประเทศ คณะรัฐประหารมีความวิตกกังวลมาก และค่อนข้างจะแน่ใจว่า ถ้าจอมพล ป.พิบูลสงคราม จัดตั้งรัฐบาลโดยเขาคำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเวลานั้น ทางต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ^{๕๔} ซึ่งยังไม่ถือว่าการกระทำที่ฝ่ายสัมพันธมิตรถือว่าอยู่ในข่ายเป็นอาชญากรรมระหว่างเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก้านเอเซียอาคเนย์คงจะไม่ยอมให้การรับรองเป็นแน่ และด้วยเหตุนี้ คณะรัฐประหารจึงได้ตกลงใจขอให้นายควง อภัยวงศ์ จัดตั้งรัฐบาล^{๕๕} และเขาคำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐ และยิ่งไปกว่านั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ยังได้แสดงความซาบซึ้งต่อการเมือง ด้วยการหาหนังสือมอบอำนาจ^{๕๖} ในฐานะผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย ให้แก่นายควง อภัยวงศ์ ทั้งนี้เพื่อจะออกตัวแสดงให้ประชาชนเห็นว่า ตนไม่ต้องการตำแหน่งใด ๆ เพื่อตอบแทนการทำรัฐประหารครั้งนี้ด้วย

ต่อมาภายหลังที่นายควง อภัยวงศ์ ได้ออกแถลงการณ์เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐ ซึ่งมีใจความโดยสรุปว่า "นายกรัฐมนตรีรู้สึกซาบซึ้งในเจตนาการเสียสละของคณะรัฐประหาร ขอใจที่ได้รับความไว้วางใจให้เข้าบริหารประเทศ ตลอดจนบ้านเมืองขณะนั้นรู้สึกเป็นห่วงแต่ได้ทำความตกลงกับคณะรัฐประหารแล้วว่า รัฐบาลจะมีความเป็นอิสระ จอมพล ป.พิบูลสงครามและคณะทหารจะไม่เข้ามาทวงอำนาจการบริหาร สำหรับคณะรัฐมนตรีนั้นจะประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้เคยแสดงความสามารถเป็นประจักษ์ตาประชาชนแล้ว ตลอดจนจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อประเทศชาติและประชาชนเป็นที่ตั้ง ด้วยเหตุนี้จึงมั่นใจว่าจะสามารถบริหาร

^{๕๔} Darling, Frank C., *op. cit.*, p.61

^{๕๕} ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๖๔ ตอนที่ ๕๔ (๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐), หน้า ๖๕๐

^{๕๖} หนังสือพิมพ์ "ศรีกรุง" ฉบับวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐

ประเทศให้เจริญก้าวหน้าและมีความผาสุกเท่าที่จะพึงหวังได้โดยทั่วกัน " จอมพล ป.พิบูลสงคราม และคณะรัฐประหาร พ.ศ.๒๔๙๐ ก็ได้ไปกระทำพิธีปฏิญาณตนเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม^{๕๑}

ขณะเดียวกัน บุคคลในรัฐบาลชุดก่อน เช่น นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ อดีต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม กร.ปรีดี พนมยงค์ และรัฐมนตรีบางคน ได้ไปหารีอกัน ณ ที่ทำการกองทัพเรือครั้งหนึ่ง และที่ฐานทัพเรือสัตหีบอีกครั้งหนึ่ง เพื่อที่จะทำการต่อต้านคณะ รัฐประหาร แต่ในที่สุดก็ประชุมลงมติขอยัง^{๕๒}

เท่าที่กล่าวมาในทางทฤษฎีแม้คณะรัฐประหาร พ.ศ.๒๔๙๐ จะได้แสดงพฤติกรรมของคนแก่ประชาชนว่า ได้ทำการรัฐประหารเพื่อประโยชน์สุขของบ้านเมืองเป็นส่วนรวม แต่ในทางปฏิบัติได้มีข้อเท็จจริงปรากฏว่า คณะรัฐประหารได้ส่งตัวแทนสำคัญในการควบคุม กำลังทหารและตำรวจเอาไว้ ทำนองเป็นหลักประกันของตน เช่น ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมกับตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งคณะรัฐประหาร เป็นผู้มอบให้พดตำรวจตรีหลวงชาติ ตระการโกศลดำรงตำแหน่ง ต่อมาหลังจากที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาแล้ว ก็ได้มีประกาศ ใต้ "พระราชบัญญัติคุ้มครองความสงบสุขเพื่อใ้การดำเนินไปตามรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๙๐"^{๕๓} โดยมีหลักการสำคัญมอบอำนาจให้คณะรัฐประหาร เป็นเรื่องบางประการ คือ

๑. ให้คณะรัฐประหารมีอำนาจดำเนินการจับกุมและคุมขังบุคคล ซึ่งมีเหตุผล อันสมควรสงสัยว่า จะขัดขวางการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ.๒๔๙๐ ไว้ได้ ไม่เกิน ๗ วัน ถ้าพ้นกำหนดนี้แล้ว ต้องส่งปล่อยหรือส่งตัวให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

^{๕๑} มีรายละเอียดคำปฏิญาณตนใน, สุจิน คันทิกุล, เรื่องเดิม, หน้า ๕๐ - ๕๑ อ้างจาก, อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลโทภาส กาจสงคราม (เทียน เก่งระดมยิง), (พระนกร : โรงพิมพ์กรมการทหารสื่อสาร, ๒๕๑๐)

^{๕๒} " ทำให้สัมภาษณ์ของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ " ในหนังสือพิมพ์ "สยามนิกร" ฉบับวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๙๑ และ เกียรติ (สละ ดิชาติกุล) "เรื่องของนายทอง" สารประชาธิปไตย, ฉบับวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๓, หน้า ๒๑

^{๕๓} ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๒๔ ตอนที่ ๕๖ ฉบับพิเศษ (วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐) หน้า ๑

๒. ให้คณะรัฐประหารมีอำนาจดำเนินการยึดอาวุธปืน กระสุนปืน วัตถุระเบิด เครื่องแบบทหาร ตำรวจ ตลอดจนทรัพย์สินอื่น ๆ อันจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือชักจูงการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๐) จากบุคคลใด ๆ ที่มีเหตุผลสมควรสงสัยว่าจะทำการชักจูงการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ

๓. ให้คณะรัฐประหารมีอำนาจดำเนินการตรวจค้นอาคารและสถานที่ใด ๆ เพื่อให้เป็นไปตามความในอนุมาตรา ๑ และอนุมาตรา ๒ และเพื่อสืบสวนค้นหาหลักฐานเกี่ยวกับการชักจูงการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐

๔. ให้คณะรัฐประหารมีอำนาจสั่งให้ผู้ครอบครองสิ่งต่าง ๆ ดังที่ได้ระบุไว้ตามข้อความในอนุมาตรา ๒ ไปมอบให้เจ้าพนักงาน ซึ่งใดแต่งตั้งขึ้นเพื่อการนี้ ในเมื่อมีเหตุผลสมควรสงสัยว่าจะใช้สิ่งดังกล่าว เพื่อชักจูงการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ

๕. ให้คณะรัฐประหารมีอำนาจปิดหรือห้ามการใช้ทางสาธารณะส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือเข้าไปอยู่หรือเข้าไปตั้งสิ่งใด ๆ ในทางสาธารณะใด ในเมื่อมีความจำเป็นที่จะกระทำเช่นนั้น เพื่อป้องกันหรือต่อสู้การชักจูงการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว เราพอจะอนุมานได้ว่าการบริหารประเทศของรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ นั้นหาใช่ตรงไว้อันอำนาจโดยสมบูรณ์ตามหลักบริหารราชการแผ่นดินไม่ หากแต่โคแยงแยกอำนาจทางทหารและตำรวจ อันได้แก่การดูแลความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ให้แก่คณะรัฐประหารเป็นผู้มีอำนาจสั่งการ และอนุสนธิจากอำนาจที่คณะรัฐประหารได้รับจากรัฐบาลตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะเป็นแนวคิดและปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ยุคอันธพาลครองเมืองภายใต้พลตำรวจเอก เผา ศรียานนท์ หรือที่ได้รับความนิยมว่า "จอมพลอัศวินเผา" อธิบดีกรมตำรวจ ระหว่าง พ.ศ.๒๕๕๔ - ๒๕๐๐^{๑๐๐} อันเป็นสาเหตุของการรัฐประหาร พ.ศ.๒๕๐๐ ซึ่งเป็นหัวใจของวิทยานิพนธ์นิตยสารประการหนึ่ง แต่แตกต่างออกไปเล็กน้อยคือ เปลี่ยนจาก "การชักจูงการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐" มาเป็น "การชักจูงการดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตน คือ คณะรัฐประหาร พ.ศ.๒๕๕๐ อย่างเห็นได้ชัด" แทน

^{๑๐๐} "ประกาศแต่งตั้งข้าราชการ" ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๒๘ ตอนที่ ๔๘ (วันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๔) หน้า ๒๘๐๕ - ๒๘๐๖

รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ได้บริหารประเทศมาด้วยความยากลำบากยิ่ง
อันเนื่องด้วยมีอุปสรรคสำคัญคือ "อำนาจของคณะรัฐประหาร พ.ศ.๒๔๙๐" คำอยู่ ยั้งในเวลา
ต่อมากลุ่มคณะรัฐประหารบางคนได้แสดงท่าทีและพฤติกรรมโดยเปิดเผย ทำนองทวงบุญทวงคุณ
ที่พวกคนสู่ทำรัฐประหารแล้วมามอบให้คณะรัฐบาลนายควง แตนายควง อภัยวงศ์ได้แตกพินและ
พยายามให้ฝ่ายอุปสรรคและวิกฤติการณ์ทางการเมือง ไปจนถึงเดือนมกราคม พ.ศ.๒๔๙๑ จึงได้
จัดให้มีการเลือกตั้งขึ้น และผลของการเลือกตั้ง^{๑๐๑} ก็คือ พรรคประชาธิปัตย์ ได้รับเลือก ๕๓ ที่นั่ง
อิสระ ๓๐ ที่นั่ง พรรคประชาชน ๑๖ ที่นั่ง และพรรคพรหมชาติปัตย์ ๕ ที่นั่ง เมื่อชนะการเลือก
ตั้ง นายควง อภัยวงศ์^{๑๐๒} ขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แห่งประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง ด้วยความ
ภาคภูมิใจที่คนและพรรคได้รับความเชื่อถือไว้วางใจ และการสนับสนุนจากประชาชนเมื่อวันที่
๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๙๑

รัฐประหาร ๒ เมษายน พ.ศ.๒๔๙๑

ต่อมาเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๑ รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ก็ได้รับ
ความไว้วางใจจากสภาฯ ภายหลังที่คงใช้เวลาตอบข้อซักถามเกี่ยวกับนโยบายรัฐบาลของสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรที่เป็นฝ่ายค้าน และสมาชิกวุฒิสภาถึง ๕ วัน และได้คะแนนเสียงลงมติไว้วางใจ
^{๑๐๓} ๑๒๒ ต่อ ๒๓ หลังจากนั้นรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ซึ่งยังมีได้รับรองรัฐบาล
ไทยมาตั้งแต่มีการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐ ก็ได้ให้การรับรองในครั้งนี้^{๑๐๔}
สิ่งที่แปลกและแตกต่างออกไปจากการแถลงนโยบายของรัฐบาลที่เพิ่งถือปฏิบัติ
มาก่อนหน้ารัฐบาลนี้ก็คือนอกจากจะแถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว นายกรัฐมนตรี

^{๑๐๑}

Coast, John. Some Aspects of Siamers Politics, (New York : Institute
of Pacific Relations, 1953), p. 44

^{๑๐๒}

มีหลวงวิจิตรวาทการเป็นหัวหน้าพรรค ก่อนการเลือกตั้งได้ประกาศนโยบายให้การสนับสนุน
จอมพล ป.พิบูลสงคราม หัวหน้าคณะรัฐประหาร-ผู้นุญชการทหารแห่งประเทศไทย

^{๑๐๓}

"ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี" ราชกิจจานุเบกษา, เล่าที่ ๒๕ ตอนที่ ๑๒ (ฉบับพิเศษ)
วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๙๑), หน้า ๑

^{๑๐๔}

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมรัฐสภา พ.ศ.๒๔๙๑, เล่ม ๑ หน้า ๕๓๖ - ๕๓๗

^{๑๐๕}

Darling, Frank C., op. cit., p. 63

ไฉนพวกทดลองแนวการปฏิบัติของรัฐบาลว่าจะจัดการเกี่ยวกับเหตุการณ์เฉพาะหน้ารัฐบาลปัจจุบันและประชาชนเป็นบางเรื่องบางประการ ซึ่งอันที่จริงก็เป็นปัญหาที่ออกคืบไจรัฐบาลชุกเกา จนกลายเป็นชนวนเปิดโอกาสให้คณะรัฐประหาร พ.ศ.๒๕๕๐ ไซ้เป็นข้ออ้างในการก่อรัฐประหารขึ้น ซึ่งไคแก^{๑๐๖}

๑. กรณีสวรรคต จะไคดำเนินการสอบสวนอย่างจริงจังต่อไป
๒. การปราบปรามข้าราชการทุจริต จะไคดำเนินการอย่างเฉียบขาดโดยไคเห็นแก่หน้าผู้ไค
๓. การครองชีพ จะไคดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อให้ประชาชนไคมีเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในการครองชีพเพียงพอ และทั่วถึงในราคาอันสมควร
๔. สมรรถภาพของข้าราชการ จะไคปรับปรุงสมรรถภาพของข้าราชการทุกกระทรวงทบวงกรม เพื่อประโยชน์ของราษฎรโดยแท้จริง

ในขณะเดียวกัน รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ก็ตระหนักไคว่าการแก้ปัญหาในครั้งไคนี้ยากที่จะกระทำไคได้ หงันยอมจะเห็นไคว่ากษณะที่ปฏิบัติงานบริหารประเทศในช่วงของการเป็นรัฐบาลชั่วคราวก่อนมีการเลือกตั้งไคเดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๕๑ ซึ่งแม้จะเป็นระยะเวลาช่วงสั้น แต่รัฐบาลไคบริหารงานไคด้วยความลำบากยากยิ่ง^{๑๐๗} และในขณะไคนี้ถึงแม้รัฐบาลชุกไคนี้ไคได้รับเลือกไคด้วยความไว้วางใจจากประชาชนโดยตรง ไคไคไคไคการเชื่อเชิญไคให้เขาบริหารประเทศโดยคณะรัฐประหารเหมือนครั้งก่อน แต่อุปสรรคประการสำคัญไคคืออิทธิพลของคณะรัฐประหาร พ.ศ.๒๕๕๐ หงันโดยองค์กรและส่วนบุคคล ก็ยังเป็นปัญหาสร้างความหนักอกหนักใจให้แกรัฐบาล ไคจะเห็นไคได้จากข้อความซึ่งไคกล่าวถึงสถานภาพของรัฐบาลขณะไคนั้นไคตอนหนึ่งว่า

" ถ้าพูดถึงฐานะของรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ในเวลานั้น ก็ไคไคว่าไคได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภาถึงขั้นมีเสถียรภาพที่มั่นคง เพียงพอแกการดำเนินการตามนโยบายของตนไคไปไคไคโดยราบรื่น แต่บังเอิญเมืองไทยไคนี้มีไคมีแต่ประชาชนเป็นเจ้าของแทนั้น หากไคยังมีคณะรัฐประหาร ซึ่งไคอ้างไคว่าไคไคเสียสละชีวิตและเลือดเนื้อเข้าไคไคกำลังเข้าขับไล่รัฐบาลเกาออกไป ไคไคว่าตนเป็นเจ้าของเมืองไทย และมีสิทธิมากกว่าใคร ๆ รวมอยู่ควย และคณะรัฐประหารเริ่มจะสำนึกไคไคว่า หากปล่อยให้รัฐบาล

^{๑๐๖}

รายงานการประชุมรัฐสภา พ.ศ.๒๕๕๑, เล่ม ๑ หน้า ๑๔

^{๑๐๗}

ควง อภัยวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า ๘๗

ของพรรคประชาธิปไตยทำหน้าที่เป็นรัฐบาล โดยอ้างแต่ประโยชน์ของราษฎรเป็นสาระสำคัญต่อไป คณะรัฐประหารก็คงจะต้องหมดความหมายลง และการที่อุทิศชาติเสียอันตรายเขาทำการโค่นล้มรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ทัพแลมประคองตาย ก็เป็นการเหนื่อยเปล่า ไม่ได้รับประโยชน์อะไรตอบแทนที่คุ้มค่า เพียงแต่คณะรัฐประหารบางคนขอเบียดแทรกเข้าไปดำรงตำแหน่งราชการประจำบางตำแหน่งบาง ก็ถูกบุคคล^{๑๐๘} ในคณะรัฐบาลชักขวางไม่ยินยอม "

ด้วยเหตุนี้ สถานการณ์ทางการเมืองของไทยในเวลานั้น จึงตกอยู่ในสภาพที่เห็นได้เด่นชัดว่า " คณะรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๘๐ " มุ่งที่จะใช้สิทธิพลครองงำกิจการปกครองของประเทศไว้ในกลุ่มของตน^{๑๑๐} หรือพวกาย ๆ ก็คือ ต้องการโค่นอำนาจกลับคืนสู่คณะรัฐประหาร ทั้งนี้โดยการบีบบังคับรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ทุกวิถีทาง เช่นกาวกายเขาไปไซในอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมโดยนายทหารของคณะรัฐประหาร อำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถูกกาวกายเกี่ยวกับการปราบปรามตรวจคนบุคคล ที่สงสัยว่าจะเป็นฝ่ายตรงข้ามกับคณะรัฐประหาร และหนักเขาก็เลยกาวเขาไปแทรกแซงงานของรัฐบาลทุกกระทรวง^{๑๑๑} ยิ่งไปกว่านั้น ยังโคกอกความวุ่นวายให้รัฐบาลนายควงหนักยิ่งขึ้น ด้วยการปล่อยข่าวออกมาว่ารัฐบาลชุดนี้ทำงานไม่ไคผล สมควรจะให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เขามาจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศสืบแทน

^{๑๐๘} หมายถึงพลโทหลวงสินาคโยธารักษ์ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และพันเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะรัฐประหารต้องการจะขอเข้าไปดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจ แต่หลวงสินาคโยธารักษ์ไม่ยอมอนุมัติ กับให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ว่า "คนอย่างนายเผ่านะหรือ อย่าวารองอธิบดีกรมตำรวจเลย แมแต่พลตำรวจผมก็ไม่ยอมให้เป็น ความใดที่ผมยังอยู่ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย" และนี่เองเป็นเหตุให้หลวงสินาคโยธารักษ์ถูกจับในสมัยคณะรัฐประหารขึ้นเป็นรัฐบาล

^{๑๐๙} ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร), เรื่องเคิม, หน้า ๑๕๒ - ๑๕๓ และใน ควง อภัยวงศ์, เรื่องเคิม, หน้า ๘๗ บันทึกว่า "ทางฝ่ายรัฐประหารได้ขอสิทธิบางประการและขอฝากคนบางคนเขาทำงานในตำแหน่งต่าง ๆ ก็ปฏิเสธไปทุกราย"

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ พลเรือตรีทหาร ชำหิรัญ, วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๑๗

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน

ต่อมาในวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๑^{๑๑๖} ภายหลังจากที่นายควง อภัยวงศ์ ได้เข้าบริหารประเทศไทยเพียง ๑ เดือนเต็ม โดยยังไม่ทันแสดงความสามารถในการบริหาร ประเทศไทยเต็มที่ ปัญหาที่ไ้แถลงต่อสภาว่าจะจัดการแก้ไข คือปัญหาค่าครองชีพและปัญหาอื่น ๆ ก็ยังไม่มีโอกาสจัดทำ ปราบฏกการณ์ใหม่สำหรับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยก็ได้ อุบัติขึ้น นั่นก็คือการที่คณะรัฐประหารไ้ส่งผู้แทนกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วยพันโทกาน จ่างภูมิเวท พลตรีสวัสดิ์ สวัสดิ์ภณชัย พันเอกขุนศิลาปศรชัย และพันโทละม้าย อุทยานานนท์ เข้าพบนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี พร้อมกับแจ้งว่า "คณะรัฐประหารไ้พอใจในการบริหารงานของรัฐบาล เช่น ไ้สามารถแก้ปัญหาการครองชีพสูงไ้ จึงขอไ้ลาออก"^{๑๑๗} และจะรอคำตอบภายใน ๒๔ ชั่วโมง^{๑๑๘}

ภายหลังจากไ้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีแล้ว นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี ก็ตกลงใจลาออก กับไ้ตั้งคณะกรรมการชุดสุดท้ายในฐานะนายกรัฐมนตรี เพื่อบรรจุกรรมการบางบุคคล ขอลาออก ประกอบด้วยนายควง อภัยวงศ์ เป็นประธานกรรมการ ม.จ.วิวัฒน์ไชย ไชยยันต์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ม.ร.ว.คึกฤทธิ ปราโมช และพระยาอรรดการีย์นันทน์ เป็นกรรมการ ซึ่งเอกสารดังกล่าวถือไ้ไ้ว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยชิ้นหนึ่ง มีข้อความดังนี้

สำนักนายกรัฐมนตรี

๖ เมษายน ๒๕๕๑

ขอกราบฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ตามที่ไ้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ตั้งข้าพระพุทธเจ้า และคณะเป็นรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดิน ตั้งแต่วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ และรัฐสภา ก็ไ้ไ้ความไว้วางใจแก่คณะรัฐบาลขอไ้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ข้าพระพุทธเจ้าและคณะรัฐบาลไ้ปฏิบัติภารกิจสนองพระเดชพระคุณมาด้วยความจงรักภักดี และตามกำลังสติปัญญาความสามารถเวลา ๑ เดือน

^{๑๑๖}

Darling, Frank C., op.cit., p.64

^{๑๑๗}

ควง อภัยวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า ๔๕.

^{๑๑๘}

Darling, Frank C., op.cit.

ครั้นถึงวันนี้ เวลาประมาณ ๕ นาฬิกา ได้มีนายทหารในกองทัพบก ๘ นาย คือ พันโทกาน จานงภูมิเวท พันเอกศิลา ศิลปศรัย รัตนวราหะ พลตรี ส.สวัสดิ์เกียรติ และพันโทละม้าย อุทยานนท์ ไคมาหาซาพระพุทฺธเจ้าที่บ้าน และแจงแกชาพระพุทฺธเจ้าวา คณะรัฐประหาร มีความไม่พอใจรัฐบาลนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงประชุมกันลงมติขอให้รัฐบาลกราบถวายบังคมลาออกภายใน ๒๔ ชั่วโมง

เมื่อนายทหารทั้ง ๘ ไคลากลับไปแล้วซาพระพุทฺธเจ้าก็ไคเชิญรัฐมนตรีบางคนเท่าที่จะตามไคในขณะนั้นมาหารือ เมื่อไคปรึกษากันแล้ว มีความเห็นว่า สมควรที่จะไครับหลักฐานจากบุคคลที่ประชาชนรับรองว่าเป็นผู้นำในคณะรัฐประหาร เป็นต้นว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม พลโทผิน ชุณหะวัณ พลโทกาจ กาจสงคราม ซาพระพุทฺธเจ้า จึงไคมีหนังสือสวนตัวไปยังพันโทกาน จานงภูมิเวท เพื่อขอหลักฐานดังกล่าวนั้น

ซาพระพุทฺธเจ้าไคมอบหนังสือนั้นให้วาที่พันโทรวัย อภัยวงศ์ นายทหารติดตอประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ไคนำไปส่งแกพันโทกาน จานงภูมิเวท ว่าที่พันโทรวัย อภัยวงศ์ ไคกลับมารายงานว่า ไคนำหนังสือนั้นไปส่งที่วังสวนกุหลาบ แต่ไม่พบตัวพันโทกาน เมื่อไคสอบถามไคความว่าพันโทกานอยู่ที่บ้านจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงไคนำหนังสือนั้นไปส่งให้แกตัวที่นั้น

ครั้นประมาณ ๑๔ นาฬิกาเศษวันเดียวกัน พลโทผิน ชุณหะวัณ พลโทกาจ กาจสงคราม ไคมาหาซาพระพุทฺธเจ้า และยืนยันว่า ขอความที่พันโทกานและคณะไคมาแจงแกชาพระพุทฺธนั้นเป็นความประสงคอันแท้จริงของคณะรัฐประหาร ซาพระพุทฺธเจ้าไคเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อเวลา ๑๘ นาฬิกา และมีความเห็นเป็นส่วนมากกว่า ตามพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น รัฐบาลจำตอรับในขอเท็จจริงว่า รัฐบาลไม่อยู่ในฐานะจะควบคุมสถานการณ์ให้เป็นปกติไค สมคังที่ไคไคไว้วางพระราชหฤทัย จึงขอพระราชทานกราบบังคมลาออกจากตำแหน่งทั้งคณะตั้งแต่มันนี้เป็นต้นไป ควรมิควรประการไคสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ควรมิควรประการไคแล้วแต่จะทรงพระกรุณาซาพระพุทฺธเจ้า

ควง อภัยวงศ์

หนังสือกราบบังคมทูลลาออกฉบับนี้ ถือได้ว่าเป็นเอกสารการลาออกในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย ที่ได้แสดงความจริงเกี่ยวกับความสับสนทางการเมืองสมัยหนึ่งของไทย ที่ได้ดำเนินไปในลักษณะที่รัฐบาลที่ถูกตั้งตามกฎหมาย ซึ่งเข้ามาบริหารประเทศโดยได้รับเลือกตั้ง และความไว้วางใจจากประชาชนทั้งชาติ ได้ถูกคณะรัฐประหาร พ.ศ.๒๔๙๐ ภายใต้จอมพล ป.พิบูลสงคราม บังคับให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐบาล ซึ่งหาได้เป็นการลาออกด้วยความสมัครใจ หรือเป็นไปตามวิถีทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยแต่ประการใดไม่ พร้อมกันนี้พรรคประชาธิปัตย์ได้จัดทำสำเนาหนังสือการลาออกฉบับนี้แจกจ่ายแก่หนังสือพิมพ์เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่แก่ประชาชนให้ทราบทั่วกัน

สำหรับเบื้องหลังการลาออกของนายกรัฐมนตรีและคณะครั้งนี้ ได้มีผู้กล่าวว่า ท่อนคัดสินใจลาออก นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีได้ขอความช่วยเหลือและการสนับสนุนของกองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ให้ช่วยจัดการคุกคามคว่ำกำลังของกองทัพบก แต่เขาต้องเผชิญกับรูปการณ์ที่ว่า ทั้งกองทัพเรือและกองทัพอากาศ อยู่ในสภาพที่ไม่มีกำลังเพียงพอ ^{๑๑๖} ดังนั้น คณะรัฐบาลจึงจำใจขอลาออก ^{๑๑๗} และคณะรัฐประหารได้เชิญจอมพล ป.พิบูลสงครามขึ้นเป็น นายกรัฐมนตรีคนใหม่ ^{๑๑๘} ซึ่งการ เขามารับตำแหน่งครั้งนี้ได้มีผู้กล่าวว่า

" เป็นการทำให้ระบบพรรคการเมืองของไทย ซึ่งทำท่าจะก้าวหน้า มาเป็นลำดับ ก็ต้องมีคนลงอีก " ^{๑๑๘}

" การที่หัวหน้ารัฐบาล ซึ่งไม่เคยมีพรรคการเมืองของตนมาก่อน และเคยมีสมาชิกพรรคการเมือง ^{๑๒๐} ที่สนับสนุนส่งคนเข้าสมัครรับเลือกตั้งแต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง ทำการจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ จึงเท่ากับเป็นการทำลายความหมายของระบบพรรคการเมืองซึ่งกำลังมีท่าว่าจะดำเนินไปอย่างถูกต้อง และราบรื่นในเมืองไทยลง

^{๑๑๖} Coast, John. op.cit., p.6 5

^{๑๑๗} Darling, Frank C., op.cit., p.65

^{๑๑๘} loc.cit.

^{๑๑๘} เขาวนวัศ สุกดลภา, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๓

^{๑๒๐} คอพรรคธรรมาธิปัตย์ (มีหลวงวิจิตรวาทการเป็นหัวหน้าพรรค) ซึ่งได้รับเลือกตั้งเพียง

๕ ที่นั่ง, ดูเชิงอรรถที่ ๔๔ ประกอบ

อย่างสิ้นเชิง รวมทั้งเป็นการทำลายความเชื่อถือของประชาชน ที่จะพึงมีต่อการปกครองระบบพรรคลงไปด้วย^{๑๒๑}

และเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งนี้ ก็จะกลายเป็นเหตุแห่งความทรงจำของประชาชน ผู้ซึ่งได้ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ให้เขามาดำเนินการบริหารประเทศ แต่ก็ได้มาถูกบังคับให้ลาออกโดย "คณะรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐" อันเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย^{๑๒๒} อย่างชัดเจน และนับได้ว่าเป็นการก่อกบฏและสมประมาทประชาชนทั้งชาติ พร้อมกันแสดงให้เห็นว่า มาตรการในการเล่นการเมืองของคณะรัฐประหาร ก็คือการถือหลักการเดิมที่เคยใช้อย่างใดผลมาโดยตลอด นั่นก็คือ "หลักการใช้กำลังอำนาจ" และเท่ากับเป็นการยืนยันว่า "รัฐบาลที่จะเป็นอยู่อย่างมีเสถียรภาพและมั่นคง จำเป็นจะต้องมีทหารเป็นผู้พิทักษ์" อันจะกลายเป็นแนวโน้มหรือวิถีทางทางการเมืองของไทยในเวลาต่อมา ซึ่งก่อให้เกิดปัจจัยประการหนึ่ง ที่ส่งผลเป็นการแสดงออกซึ่งความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เข้าบริหารประเทศ ตั้งแต่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยการเกินขอบข่ายใต้การนำของนิสิตนักศึกษาและประชาชน ภายหลังมีการเลือกตั้งสกปรก เป็นเหตุให้เกิดจลาจลรุนแรงนำไปสู่การเป็นวีรบุรุษของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นชนวนและปัจจัยการเกิด "รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๐๐" เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ดังจะได้อธิบายต่อไป

การเกิดกบฏ

✓ ๑. กบฏ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ (กบฏเสนาธิการหรือกบฏนายพล)

ในช่วงเวลาเพียง ๕ เดือนที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งตลอดระยะเวลาดังกล่าวได้ประสบปัญหาทางการเมืองมากมาย กล่าวคือ นับตั้งแต่หน้าคณะรัฐมนตรี เข้าแถลงต่อสภาเพื่อขอความไว้วางใจ ก็มีกรณีอภิปรายโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เกี่ยวกับการเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในลักษณะที่ไม่ใช่เข้ามาตามวิถีทางประชาธิปไตย แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้ยิ่งยงและข้าของต่อเวทีการเมืองมาก่อน ก็สามารถเอาตัวรอดได้ โดยแถลงตอบว่า

^{๑๒๑} สุขุม นวลสกุล, "ระบบพรรคการเมืองไทย" รัฐศาสตร์ทั่วไป, บรรพท วิระสัย, เรียบเรียง (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๑๕), หน้า ๑๓๔

^{๑๒๒} คู กระทุงคามของนายจรินทร์ กฤษณะภักดี สมาชิกวุฒิสภา ในสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมรัฐสภา พ.ศ. ๒๔๙๑, เล่ม ๑ หน้า ๓๓๕ - ๓๔๐

" ผู้ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นพระมหากษัตริย์จะต้องเป็นผู้ทรงเลือก และเป็นผู้ทรงแต่งตั้ง และเชื่อว่าก่อนที่พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งก็คงจะได้ทบทวน ประธานสภาเสียก่อนแล้วว่า ข้าพเจ้าสมควรเป็นนายกรัฐมนตรีหรือไม่ ในเหตุการณ์ อันนี้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าก็ไต่ถามมาแล้ว และก็ถามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ข้าพเจ้าไม่ใ้บังคับพระมหากษัตริย์ให้ทรงแต่งตั้งข้าพเจ้า ท่านทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ข้าพเจ้าเอง และด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันนี้ข้าพเจ้าก็ระลึกไต่ถามกราบบังคมทูลแล้ว^{๑๒๓}

ต่อมา โดยเหตุที่คณะรัฐประหารบังคับรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ให้ลาออกกรณี ตามข้ออ้างว่า ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการลดค่าครองชีพ อันเป็นเหตุของความเดือดร้อนมาสู่ประชาชน จอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็จัดการแก้ไขโดยวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นการชั่วคราว นั่นก็คือโดยการ ออกคำสั่งประกาศกำหนดราคาสินค้าเป็นรายประเภทเช่น กาแฟ น้ำแข็งและกวยเตี๋ยว ซึ่งเป็นทางให้ ราคาสินค้าลดลงได้จริง แต่ขอเท็จจริงในเรื่องนี้ก็คือ คุณภาพของสินค้าพลอยลดตามราคาไปด้วย^{๑๒๔} แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ไม่ได้ถือเป็นช่องโหว่ของคำสั่งประกาศที่จะต้องจัดการแก้ไข คงปล่อยให้ เป็นไปตามนั้น

ปัญหาที่นับว่ามีส่วนก่อความยุ่งยากลำบากใจให้แก่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ประการหนึ่ง อันถือได้ว่าเป็นชนวนนำไปสู่การเกิดกบฏ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๑ ก็คือ "กรณีการแสดงบทบาทของพลโทภาจ กาจสงคราม"^{๑๒๕} ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งในกลุ่มคณะ รัฐประหาร พ.ศ.๒๕๕๐ และได้รับตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก โดยมีพลเอกผิน ชุณหะวัณ เป็นผู้บัญชาการทหารบก การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและรองภายหลังการเกิด รัฐประหาร พ.ศ.๒๕๕๐ เป็นสาเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงในกองทัพบกครั้งใหญ่ กล่าวคือ มีการ จัดอัตรากำลังของกองทัพเสียใหม่^{๑๒๖} โดยแบ่งออกเป็นกองพลและกองทัพนั่น ทั้งนี้คณะรัฐประหาร

^{๑๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๐ - ๓๔๑

^{๑๒๔} ควง อภัยวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า ๕๒

^{๑๒๕} เกิมมียศเป็นนาวาอากาศเอก ภายหลังรัฐประหาร พ.ศ.๒๕๕๐ ได้เลื่อนยศเป็นพลโท ซึ่ง นับได้ว่าเป็นการขามยศข้ามเหล่าทัพครั้งสำคัญของทหาร และบุคคลผู้นี้เองที่เป็น หัวหน้ากองร่างรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๕๕๐ หรือที่เรียกว่า "รัฐธรรมนูญโคตม"

^{๑๒๖} คุรายนละเอียดใน ศิลปชัย ชาญเฉลิม, วิวัฒนาการของคณะปฏิวัติ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๔,

ได้ให้เหตุผลว่า "เพื่อที่จะให้กองทัพและกองพลได้มีหน้าที่รับผิดชอบในเขตของตนในเวลา
ฉุกเฉินด้วย" แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นผลทำให้ต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนมาก แต่โดย
เหตุที่กระทรวงกลาโหม ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกองทัพ จึงส่งผลทำให้มีการมองในแง่ร้าย
จับผิดซึ่งกันและกัน ประกอบกับตัวพลโทท้าว กาจสงคราม ได้ขาดคอนจากกองทัพไปสังกัด
กองทัพอากาศเสียนาน ประกอบกับมีบุคลิกลักษณะเป็นคนชอบพูดจาโผงผาง ไม่อะลุ่มอะล่วยกับ
ใคร จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่บรรดานายทหารบกขุนหลัง ซึ่งไม่เคยรู้จักกันมาก่อน และ
นายทหารกลุ่มนี้ได้รวมเข้ากับนายทหารบกอาชีพคนอื่น ๆ ประกอบด้วยพลตรีสมบุรณ์ ศรีวานิช
พลตรีเนตร เขมะโยธิน พันเอกกิตติ ทัดตานนท์ พันโทไสว ทัดตานนท์ พันโทโพยม จุฬานนท์
พันตรีประจวบ ภูวิรัตน์ ร้อยเอกหิรัญ สมัครเสวี ร้อยเอกสุรพันธ์ ชีตาวานนท์ และร้อยโท
บุญช่วย ศรีทองเกิด ฯลฯ^{๑๒๗} เมื่อได้เข้ามาองค์พฤติการณ์ดังกล่าว จึงได้ลงความเห็นเห็นว่า "หาก
ปล่อยให้สถานการณ์ให้ดำเนินต่อไปโดยไม่มีการแก้ไขอย่างไรเสีย ความเสื่อมโทรมจะต้องเกิดขึ้น
กับกองทัพเป็นแน่" จึงได้รวมกลุ่มกันขึ้น คิดการแก้ไขโดยทำการล้มอำนาจคณะรัฐประหารที่
กำลังครองอำนาจเหนือกองทัพ^{๑๒๘}

ที่น่าสังเกตสำหรับกบฏ (ทำการไม่สำเร็จ) กลุ่มนี้ก็คือ "แนวความคิดของ
พวกเขา" ที่มีลักษณะเด่นชัดผิดแผกแตกต่างออกไปจากแนวความคิดและอุดมการณ์ของกลุ่มอื่น ๆ
กล่าวคือ มุ่งที่จะทำการปฏิวัติภายในกองทัพ เพื่อให้พ้นจากความเสื่อมโทรม อันเนื่องจากต้อง
ตกอยู่ในความครอบงำของคณะรัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๕๐ และกลับคืนสู่ความเป็นกองทัพที่แท้จริง
และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หากคิดที่จะล้มล้างอำนาจและสถาบันทางการเมือง เพื่อตนจะได้ครอง
อำนาจสืบแทนดังที่กลุ่มอื่นเคยปฏิบัติกันมาไม่ และจุดมุ่งหมายอีกประการหนึ่งของนายทหารกลุ่มนี้
ก็คือ ต้องการให้ทหารเลิกเล่นการเมืองหรือเกี่ยวของกับการเมืองโดยเด็ดขาด และควรมุ่งทำ
หน้าที่ทางทหารแต่อย่างเดียว^{๑๒๙} อยากรู้ก็ตาม ในวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ อันเป็นวันฉลอง

^{๑๒๗} สุชิน ตันติกุล, เรื่องเสริม, หน้า ๑๒๖

^{๑๒๘} สัมภาษณ์นายทวี บุญยเกตุ ว่าได้รับฟังจากการสนทนากับพลตรีเนตร เขมะโยธิน, ดู

Ray, Jayanta Kumar. Portraits of Thai Politics, (New Delhi:

Orient Longman Ltd., 1972), pp. 125 - 127

^{๑๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน, และใน ศรีพนม สิงห์ทอง, ๑๖. จอมพลไทย, (พระนคร :
เกษมสัมพันธการพิมพ์, ๒๕๐๖), หน้า ๕๑

งานมงคลสมรสพลตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์^{๑๓๐} ที่ทำเนียบรัฐบาล ซึ่งกลุ่มกบฏกำหนดว่าจะลงมือทำการสังหารบุคคลสำคัญ ๆ ของคณะรัฐประหารที่มาร่วมในงาน แต่ก็ได้ถูกกำลังตำรวจภายใต้การบังคับบัญชาของพลตำรวจตรีเฒ่า ศรียานนท์ และกำลังทหารภายใต้การบังคับบัญชาของพลตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งรีบรุกไปจับกุมได้ ณ กองบัญชาการทหารของฝ่ายกบฏ ในกระทรวงกลาโหม การจับกุมได้ทำกันโดยไม่มี การเสียเลือดเนื้อ และจับได้เกือบทั้งหมด ที่เห็นการจับกุมไปได้คือ พลตรีเนตร เขมะโยธิน พันโทโพยม จุฬานนท์ และหลวงอรรรถกิติกำจร เท่านั้น แต่ภายหลังที่ทำการสอบสวนเสร็จ และส่งสำนวนไปยังกรมพระธรรมนูญ เพื่อดำเนินการฟ้องตามกฎหมาย แต่กรมพระธรรมนูญมีคำสั่งไม่ฟ้อง จึงปล่อยตัวให้เป็นอิสระไป

๒. กบฏ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒ (กบฏวังหลวง)

เวลาไต่สวนไปอีกเพียง ๕ เดือน และถึงแม้การกบฏครั้งที่แล้วจะไม่สำเร็จ แต่เค้าแห่งความยุ่งยากทางการเมืองก็ได้แผ่ครอบคลุมไปทั่ว กล่าวคือในขณะที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม พยายามเสริมอำนาจทางการเมืองของตน โดยการแสวงหาสมัครพรรคพวก แต่ในขณะเดียวกัน ศัตรูทางการเมืองก็ได้เพิ่มมากขึ้น และพยายามหาทางที่จะล้มล้างอำนาจของรัฐบาลเสมอมา อันถือได้ว่าเป็นปฏิกริยาสืบต่อจากความล้มเหลวของการกบฏ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ทั้งนี้โดยกลุ่มการเมืองเสรีไทย ภายใต้การนำของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เบนวาทเข้ากับกำลังกองทัพเรือบางส่วน ซึ่งน่าจะกล่าวได้ว่า เป็นผลจากความคึกคักของกลุ่มทหารเรือที่ได้ตกค้างมาจากการกบฏคราวที่แล้ว ซึ่งสถานการณ์ทำให้ทางทหารเรือ โดยพลเรือตรีทหาร ขำหิรัญ^{๑๓๑} ได้เรียกประชุมควนและมอบให้นาวาโทประคิษฐ์ พูลเกษ เป็นผู้แทนเข้าเจรจากับคณะรัฐประหารซึ่งเป็นรัฐบาล ขณะนั้นปฏิเสธความสัมพันธ์และการเกี่ยวของร่วมมือทางการเมืองกับปฏิปักษ์ของรัฐบาล และแถลง

^{๑๓๐} บุคคลผู้นี้ ต่อไปจะเป็นบุคคลสำคัญ ซึ่งโดยการได้รับความเห็นชอบจากสถาบันพระมหากษัตริย์ และการสนับสนุนจากนิสิต นักศึกษา ประชาชนที่สำคัญก็คือจาก "คณะทหารกลุ่มใหม่" จะเป็นกบฏแจไซไปสู่การเกิด "รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๐๐"

^{๑๓๑} คุบันทึกลเรือตรีทหาร ขำหิรัญ ใน ทหาร ขำหิรัญ, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒ - ๕๑

ยืนยันว่าในเขตกองทัพเรือไม่มี คร.ปริทัศน์ พนมยงค์ อยู่ ประกอบกับการกินแห่งแคลงใจ ระหว่างทหารบกและทหารเรือ^{๑๓๓} นั้นตั้งแต่นายพลลงมาถึงพลทหาร อันสืบสาเหตุเนื่องด้วยการไม่มีส่วนทำการรัฐประหารเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๐ ของฝ่ายทหารเรือนั่นเอง ส่วนทางฝ่ายรัฐบาลคนของคณะรัฐประหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พลตำรวจตรี เผ่า ศรียานนท์ ก็ได้เริ่มตั้งเค้าแห่งอาณาจักรหรือกองทัพตำรวจ โดยได้ตั้งกองบัญชาการขึ้นภายในวังปารุสกวัน^{๑๓๔} มีการระดมกำลังจากทุกสารทิศ อาทิเช่น การโอนนายทหารเข้ามาสังกัดตำรวจ โด่แกพันโทละม้าย อุทยานานนท์ พันตรีพม จิตรวิมล และคนอื่น ๆ ในเวลาต่อมา ฯลฯ ตลอดจนได้ทำการจัดตั้งกองตำรวจส่วนหน้าขึ้นที่กองบัญชาการสวนอัมพร ซึ่งพร้อมจะออกปฏิบัติการกวาดล้างศัตรูทางการเมือง และส่วนตัวได้ทุกโอกาส สุดแต่จะได้รับคำสั่ง

พออย่างเขาคณปี พ.ศ.๒๔๘๒ สถานการณ์ทางการเมืองก็เริ่มตึงเครียดยิ่งขึ้น กลุ่มขบวนการเสรีไทยได้เริ่มกลับมามีบทบาทอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทางรัฐบาลก็ได้ไหว้วานเตรียมรับสถานการณ์อยู่ และได้ดำเนินการตอบโต้เป็นชั้น ๆ กล่าวคือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้กล่าวคำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๘ และ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๒ เคื่อนประชาชนให้ทราบถึงแนวการคาดคะแนของรัฐบาลว่า อาจจะมีกลุ่มบุคคลออกจลาจลเพื่อล้มล้างรัฐบาลและชักชวนรัฐธรรมนูญซึ่งจะประกาศใช้ในเร็ววัน^{๑๓๕} และได้มีประกาศภาวะ

^{๑๓๒} สัมภาษณ์พลเรือตรีทหาร ข้าราชการ, ครั้งที่ ๒, เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๗

^{๑๓๓} เรื่องเดียวกัน

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พลเอกจิระ วิจิตรสงคราม, เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๑๗

^{๑๓๕} จอมพล ป.พิบูลสงคราม, บทความทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย, เรื่อง "ประเทศไทยจะมีการจลาจลหรือไม่" ออกอากาศเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๒ และ "สถานการณ์ของโลกเกี่ยวกับการจลาจลในประเทศไทยอย่างไร" ออกอากาศเมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๒

^{๑๓๖} เป็นรัฐธรรมนูญที่รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ แต่งตั้งกรรมการร่างและดำเนินการคิดต่อมาจนถึงรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๒ คุณ นราธิปพงศ์ประพันธ์, พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่น และสิริ เปรมจิตต์, ประวัติรัฐธรรมนูญไทย, เรื่องเดิม, หน้า ๒๗๒ - ๒๗๕

ถูกเงินขึ้นเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๒ ซึ่งห่างจากวันเกิดครบครึ่งโหล คือ "กบฏ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๒" หรือที่เรียกว่า "กบฏวังหลวง" เพียง ๓ วันเท่านั้น ^{๑๓๗} ภายใต้อำนาจการดำเนินการรวมกลุ่มบุคคลที่เขาย้ายส่งสัยที่จะรวบก่อการจลาจลหลายคน เช่น พันเอกทวน วิชัยดิระ อดีตรัฐมนตรี ^{๑๓๘} ในขณะที่รัฐบาลอุคเสรีไทย ^{๑๓๙} รวมทั้งมีการตรวจคัดข่าวหนังสือพิมพ์ และแนวทางการจลาจลก็ได้เกิดขึ้นเมื่อค่ำวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๒ เวลา ๒๐.๐๐ น. กลุ่มขบวนการเสรี ^{๑๔๐} โดยได้รับการสนับสนุนจากทหารเรือบางส่วน ^{๑๔๑} เพื่อให้ ดร.ปรีดี พนมยงค์ กลับมามีอำนาจ ^{๑๔๒} ได้กระจายกำลังเข้ายึดที่ต่าง ๆ จุดแรกยึดพระบรมมหาราชวัง ^{๑๔๓} โดยเรือเวกวัชรชัย ฉัยสิทธิเวช ต่อมาได้เข้ายึดสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และมีประกาศ ^{๑๔๔} เมื่อเวลา ๒๑.๐๕ น. อ่างพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามพ้นจากตำแหน่ง และตั้งให้นายถวิล อภัยงาม เป็นนายกรัฐมนตรีแทน ตลอดจนสั่งปลดบุคคลสำคัญของคณะรัฐประหาร อาทิ เช่น พลเอกอิน ชุณหะวัณ พลตำรวจตรีเผ่า ศรียานนท์ อออกและแยง ตั้งให้พลเรือโทสินธุ์ กมลนาวิน เป็นแม่ทัพใหญ่ พลตรีเนตร เสมะโยธิน เป็นบัญชาการทหารบก พลเรือตรีสังวร สุวรรณชีพ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ และพันตำรวจเอกบรรจงศักดิ์ ชัยเป็นสุข เป็น ^{๑๔๕} แม่บังคับการตำรวจสันติบาล ฯลฯ ^{๑๔๖}

ส่วนทางฝ่ายรัฐบาล ภายหลังจากที่ฝ่ายกบฏได้เข้ายึดพื้นที่ไว้ได้หลายแห่งแล้ว ^{๑๔๗}

^{๑๓๗} วิชัย สุวรรณรัตน์, เรื่องเกม, หน้า ๑๐๖

^{๑๓๘} เป็นรัฐมนตรี, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม, รัฐมนตรีช่วยฯ กลาโหม ในรัฐบาลชุดที่ ๑๕ - ๑๗, อยู่ใน มนูญ บริสุทธิ์, เรื่องเกม, หน้า ๑๔๐ - ๑๕๔

^{๑๓๙} รัฐบาลชุดที่ ๑๕ ปี ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔

^{๑๔๐} Wilson, David. A., Politics in Thailand, op.cit., p.26

^{๑๔๑} Riggs, Fred W., op.cit., p. 237

^{๑๔๒} loc.cit., กล่าววว่า "รวมทั้งทหารอากาศและทหารบกบางส่วนด้วย"

^{๑๔๓} Wilson, David A., Politics in Thailand, loc.cit.

^{๑๔๔} Riggs, Fred W., op.cit., p. 238

^{๑๔๕} สว่าง ดานเหลื่อ, เรื่องเกม, หน้า ๑๒๗

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ พลเรือตรีทหาร ข้าราชการ, เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๗

^{๑๔๗} สว่าง ดานเหลื่อ, เรื่องเกม, หน้า ๒๔๘ - ๒๕๐

จึงได้มีการแต่งตั้งให้พลตรีสุชาติ ชนะวัตร เป็นผู้ดำเนินการปราบปรามจลาจลครั้งนี้ โดย
 ในขั้นแรกได้ใช้วิธีการเจรจาแต่ไม่ไฉล จึงเกิดการต่อสู้และรุนแรงขึ้นถึงขั้นใช้ระเบิดงูหกทำลาย
 วังหลวง มีการยิงต่อสู้กันจนกระทั่งไปสิ้นสุดเอาเมื่อเวลา ๑๘.๐๐ น. ของวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์
 พ.ศ.๒๔๙๒ โดยฝ่ายกบฏเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ และหลังจากนั้นรัฐบาลก็ได้ออกแถลงการณ์ให้หน่วย
 ทหารที่ทำการปราบปรามจลาจลเข้าที่ตั้งปรกฏ^{๑๕๐} และดำเนินการจับกุมฝ่ายกบฏในลักษณะทั้งจับเป็น
 และจับตาย อาทิเช่น พันตรีโยน อินทรทัต อธิบดีนายทหารเสรีไทย พันตำรวจเอกบรรจงศักดิ์
 ฉิมเป็นสุข ฯลฯ และรวมไปถึงการดำเนินการกวาดล้างนักรบเมืองคนสำคัญ ๆ ซึ่งเป็นคนของ
 รัฐบาลเถาสัมัยยุคเสรีไทยอย่างรุนแรงอีกเป็นจำนวนมาก และครั้งนี้เอง "๔ อัครรัฐมนตรี"^{๑๕๑}
 นักรบเมืองชั้นหัวกระทิของไทยก็ต้องพบจุดจบอย่างน่าอเน็จอนาถ ทั้งนักเนืองกวยเหตุเพียง
 ประการเดียว คือต้องการถอนรากถอนโคนบุคคลในขบวนการเสรีไทยภายใต้ ดร.ปรีดี พนมยงค์
 ซึ่งหลหมหนีการจับกุมออกนอกประเทศนั่นเอง

๓. กบฏ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๙๔ (กบฏแมนฮัตตัน)

ภายหลังที่กลุ่มขบวนการเสรีไทยได้ก่อการกบฏเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์
 พ.ศ.๒๔๙๒ และถูกรัฐบาลคณะรัฐประหารทำการปราบปรามจนสิ้นทรากไปแล้ว เหตุการณ์ทาง
 การเมืองของไทยในราว ๒ ปีต่อมา ก็จะถูกสงบราบคาบ^{๑๕๓} โดยรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

^{๑๕๔} วิชัย สุวรรณรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๖

^{๑๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๑๕๐} ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๙๒

^{๑๕๑} กอานายทองอินทร์ ภูริพัฒน์, นายถวิล อุดล, นายจำลอง คาวเรือง และ ดร.ทองเปลว ชลภูมิ

^{๑๕๒} วิชัย สุวรรณรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๗ อ้างจาก, ศรีพนม สิงห์ทอง, เรื่องเดิม, หน้า ๕๑ -

๕๒, Wilson, David A. Politics in Thailand, op.cit., p.26 ได้บันทึก

เกี่ยวกับเหตุการณ์ครั้งนี้ว่า "มีข้าราชการและนักรบเมืองจำนวนมากที่ถูกยิงตาย
 อย่างลึกลับ"

^{๑๕๓} มีแต่เพียงเหตุการณ์การใช้กำลังจับกุมพลโททาจ กาจสงคราม รองผู้บัญชาการทหารบก ซึ่ง
 เป็นหนึ่งในสองผู้นำรัฐประหาร พ.ศ.๒๔๙๐ เนรเทศออกจากประเทศไทยเมื่อ ๒๗
 มกราคม พ.ศ.๒๔๙๓ ดู Wilson, David A., loc.cit. และสว่าง ลานเหลือ,
 เรื่องเดิม, หน้า ๒๖๐

ได้รับการสนับสนุนทั้งจากคณะทหารบก ตำรวจ และกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาทิเช่น ม.จ.นิศยากร วรวรรณ^{๑๕๕} และนายวงศ์ วีระชาติพลี ไกรวมกันตั้ง "คณะประชาธิปไตย" โดยมีหลักการว่า

๑. เสียดลทุกวิถีทาง เพื่อยังความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตยอัน สมบูรณ์ โดยมีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญอันวิจิตร
 ๒. เสียดลทุกวิถีทาง เพื่อสร้างร่างไว้ซึ่งและเพิ่มพูนประโยชน์ของชาวนา กสิกร และกรรมกรเพื่อชาติไทย
 ๓. สมานสามัคคีระหว่างชนชาติไทยทั้งหมด เพื่อความเป็นเอกราชของไทย^{๑๕๖}
- แต่ต่อมาอีกเพียง ๒ ปีเศษให้หลัง วิกฤตการณ์ทางการเมืองก็ได้เกิดขึ้นอีก คือ "กบฏ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔" หรือที่เรียกว่า "กบฏแมนฮัตตัน" ทามกลางพิธีรับมอบเรือ ขุดสันดอน "แมนฮัตตัน" ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี จากนายวิลเลียม เฮอร์นีย์ ผู้ช่วยเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ประจำประเทศไทย ต่อหน้าทูตานุทูตต่างประเทศ และแขกผู้มีเกียรติ คณะผู้ก่อการ ซึ่งดำเนินการภายใต้การนำของ นาวาเอกอานนท์ ปุณศรีภักภา ร.น. และนาวาตรีมนัส จารุกา ร.น. กับทหารเรือส่วนหนึ่ง ได้เข้าใจเอาตัวจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไปกักขังไว้ ณ เรือรบหลวงศรีอยุธยา ซึ่งจอดทอดสมออยู่ที่หน้ากองทัพเรือฝั่งธนบุรี ต่อมาวิหุ ทหารเรือ โดย "คณะราษฎรี" ก็ออกประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีประกอบด้วย พระสารสาสน์ ประพันธ์ เป็นนายกรัฐมนตรี พลเรือตรีทหาร ขำศิริชัย เป็นรองนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พลเรือตรีชลิต กุลกำมัชร์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พลโทจิต มั่นศิลป์ สิบดาโยธารักษ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทย และได้มีประกาศแต่งตั้งให้ พลโทหลวงวีระโยธา พลเรือตรีชลิต กุลกำมัชร์ พลโท กาจ กาจสงคราม พลอากาศโทหลวงเทวกุทัษัณสี พลเรือตรีทหาร ขำศิริชัย และนาวาเอก อานนท์ ปุณศรีภักภา เป็นผู้รักษาพระนครชั่วคราว

^{๑๕๕} มีจำนวน ๒๒ คน

^{๑๕๕} ส.ส. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

^{๑๕๖} สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า ๒๖๔

^{๑๕๗} สุดา กาเคอร์, กบฏแมนฮัตตัน, วิทยานิพนธ์แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์

ส่วนทางฝ่ายรัฐบาล มีนายवरการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นผู้รักษาการแทนนายกรัฐมนตรี พลโทสุภะสิทธิ์ ฐนะรัชต์ รองผู้บัญชาการทหารบก โดยความร่วมมือจากกองทัพอากาศ และตำรวจ ได้ทำการปราบปรามกบฏอย่างรุนแรง และที่สำคัญก็คือ ภายหลังที่พลอากาศเอกฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศ ได้ออกแถลงการณ์ของกองทัพอากาศฉบับที่ ๘ ความว่า

กราบเรียน พญา ท่านจอมพล

การกระทำครั้งนี้เป็นเหตุการณอกุศล และเรามีแผนการตามที่ทำร่วมกันแลงเสมอมา ทั้งนี้เพื่อล้มล้างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเป็นการผิดกฎหมายในแง่กบฏ ส่วน พญา ท่านไภยลาวัณวิงวอนมาแล้วทางวิทยุนี้ ก็ว่า พญาท่านถูกควบคุมตัวโดยพวกกบฏ พญาท่านถูกบังคับถึงต้องยินยอมตามทหารเรือบางส่วน เช่น ไซอาวูตบังคับ หรือฝ่ายคอมมิวนิสต์แทรกซึม

อันการกระทำใด ๆ เป็นการมิชอบด้วยกฎหมายบ้านเมืองแล้ว ไม่มีใครอภัยโทษ พญาท่านได้เสียสละเพื่อกฎหมายของประเทศชาติและบ้านเมือง การที่ พญาท่านจอมพลขอให้เปิดการเจรจาด้วยกันนี้ ก็ขอที่ทหารเรือที่จะปล่อยให้ พญาท่านรวมทั้งรัฐบาลได้มาเจรจากันก่อน

ฉะนั้น การกระทำครั้งนี้ถือว่าเป็นโมฆะทั้งสิ้น ทั้งนี้ ขอพญา ท่านโดยยอมเสียสละเพื่อปราบปรามผู้กบฏคอบานเมือง ซึ่งทั้งหมดเหล่านี้เขาทำเพื่อหลอกลวงประชาชนทั้งสิ้น

(ลงนาม) พลอากาศเอก ฟื้น ร. ฤทธาคนี
๑๕๘
ผู้บัญชาการทหารอากาศ

ก็ได้สั่งให้กองทัพอากาศทิ้งระเบิดเรือศรีอยุธยา อันเป็นสมบัติของชาติที่เข้ามาได้ควยเงินภาษีจากหยาดเหงื่อของประชาชนทั้งชาติ จมลงอย่างน่าอนาใจ และนับได้ว่าเป็นการสูญเสียที่สำคัญครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้น พลเรือเอกสินธุ์ กมลนาวิน ผู้บัญชาการทหารเรือ

ซึ่งทางฝ่ายทหารเรือประเมินความเห็นว่า "ทำให้คณะกษัตริย์แพ้ เพราะเกิดจากการตัดสินใจ ไม่เด็ดขาด" ได้นำตัวจอมพล ป.พิบูลสงคราม ส่งคืนฝ่ายรัฐบาล และหลังจากนั้นกองทัพเรือ ซึ่งเคยเป็นขวัญใจของประชาชน และได้รับการกล่าวขวัญว่า "เป็นทหารที่ระเบียบวินัยดีเยี่ยม" ก็ต้องยับเยินเพราะการกวาดล้างของฝ่ายรัฐบาล เพื่อให้อยู่ในสภาพสิ้นชวาทหนามทางการเมือง โดยมีการจับและปลดบุคคลสำคัญ ๆ ของกองทัพเรือ เช่น พลเรือเอกสินธุ์ กมลนาวิน พลเรือตรี แชน ปัจจุสานนท์ พลเรือตรีประวิตร ศรีพิพัฒน์ และพลเรือตรีชิต กุลกำธร เป็นต้น กับได้ แต่งตั้งคนของคณะรัฐประหาร เช่น พลเรือตรีหลวงพลสินชวานติก์เป็นผู้บัญชาการทหารเรือ

สำหรับเหตุการณ์ "กบฏแมนฮัตตัน" ครั้งนี้ก็มีผู้ให้ข้อสังเกตประการหนึ่งว่า "แสดงให้เห็นว่า จอมพลแปลก พิบูลสงคราม มิได้มีความสำคัญถึงขนาดว่า หากขาดจอมพลแปลก เสียแล้ว คณะรัฐประหารจะอยู่ไม่ได้ คณะรัฐประหารยอมสละจอมพลแปลกได้ เพื่อความอยู่รอด ของคณะรัฐประหาร กลุ่มของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม จึงเป็นเพียงกลุ่มผู้หลักผู้ใหญ่ ที่คณะรัฐ ประหารยอมรับฟัง แต่อาจไม่ยอมทำตามก็ได้"^{๑๖๐}

ส่วนความสำคัญของการเกิดกบฏทั้ง ๓ ครั้งเท่าที่กล่าวมา รวมทั้งกบฏย่อย ๆ ครั้งอื่น ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำคัญที่มีน้อยต่อเหตุการณ์ทางการเมืองของไทย ซึ่งพอจะวินิจฉัย การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลกลุ่มอื่น รวมทั้งบุคคลกลุ่มย่อยบางกลุ่มภายในคณะรัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๑๐ ที่มีต่อรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีสาเหตุมาจาก

๑. เป็นผลสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๑ กรณีคณะรัฐประหารไคสง พันโทگان จ่านงภูมิเวท และพวกเข้าบังคับรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมายให้จำใจต้องลาออก และจอมพล ป.พิบูล-สงคราม สวมสิทธิเข้ามาบริหารประเทศ โดยถือเอา "พระบรมราชโองการแต่งตั้ง" เป็นขอร่าง

๒. คนทั่วไปมองเห็นว่าการขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในครั้งนี้ เป็นการประพฤติดิฉินแบบแผนของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย หึ่งถือได้ว่าเป็นผู้คัดโอกาสการพัฒนาทางการเมือง ในรูปของระบบพรรคการเมือง ซึ่งมีที่ท้าวา จะพัฒนาไปในแนวทางที่ดีและถูกต้องอยู่แล้ว

^{๑๕๕} "ประกาศให้นายทหารรับราชการ" ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๒๔ ตอนที่ ๔๔ ๑๐ กรกฎาคม,

หน้า ๒๕๐๘
^{๑๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

๓. ประชาชนโดยทั่วไปมองเห็นว่า การกระทำของคณะรัฐประหารภายใต้การนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ทำการล้มรัฐบาลของประชาชน เป็นการค้ำประกันและสืบทอดมาประชาชนอย่างเห็นได้ชัด

ทั้ง ๓ ประการที่หยิบยกมากล่าวนี้ กลุ่มบุคคลที่เป็นฝ่ายตรงข้ามหรือไม่เห็นด้วยกับการกระทำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งรู้อยู่เต็มอกว่าอะไรเป็นอะไร ตั้งแต่มีการล้มล้างรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ในครั้งนั้น แต่ยังไม่อาจจะทำอะไรได้ ภัยพิบัติที่กำลังอำนาจอยู่ในกำมือของคณะรัฐประหาร และเมื่อรวมกับกรณีล้มรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งกลุ่มชนวนการเสรีไทยภายใต้การนำของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ และคนอื่น ๆ ให้การสนับสนุนอยู่ด้วย ย่อมทำให้พฤติกรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่อาจจะปล่อยให้ผ่านไปได้ เขาทำนองเมื่อมีโอกาสก็ต้องการหลั่งน้ำตาไปจากเวทีการเมือง แต่โชคก็เป็นของฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งกุมกำลังส่วนใหญ่ของบ้านเมืองอยู่ และบังเอิญฝ่ายกบฏซึ่งเกิดขึ้นแต่ละครั้ง ก็มักจะรวมกันไม่ติดหรือรวมกันแล้วก็มีกำลังเพียงหยิบมือ ไม่มีอุดมการณ์ที่แท้จริง ขาดการวางแผนการที่ดี และรวมทั้งขาดการสนับสนุนอย่างพอเพียง จึงเป็นได้เพียงการกบฏ หากทำการปฏิวัติหรือรัฐประหารสำเร็จไม่ส่วนเหตุผลอื่น ๆ ของกลุ่มกบฏที่ทำการจลาจลขึ้นก็ได้แก่

๔. เมื่อได้เห็นการบริหารงานภายใต้รัฐบาลคณะรัฐประหารแล้ว เห็นแนวโน้มว่าขาดสมรรถภาพในด้านการบริหาร ถือเอาการใช้กำลังอำนาจ และการกระทำที่ไม่ค่อยนำพาต่อตัวบทกฎหมายเป็นที่ตั้ง ตลอดจนมีการกระทำที่มีส่วนนำประเทศให้ถอยหลังเข้าคลอง ออกนอกนอกทางของความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นทุกที

๕. บุคคลในคณะรัฐประหาร เองก็มีการแตกแยกแบ่งเป็นกลุ่มเป็นพวก แก่งแย่งชิงดี และแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนและกลุ่มของตน

๖. ทหารเองมีความเห็นว่า "ทหารไม่เป็นทหาร" ความเสื่อมโทรมกำลังเข้าครอบคลุมนองทัพบกอยู่ทุกขณะ ทั้งนี้เนื่องจากต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคณะรัฐประหาร

๗. มีแนวความคิดร่วมกันอยู่ประการหนึ่ง ระหว่างกลุ่มพลเรือนกับกลุ่มทหารที่เป็น "ทหารอาชีพ" คือ ต้องการแยกทหารออกจากหน้าที่ต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลของนักการเมือง หรือการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือเกี่ยวข้องและแทรกแซง หรือเล่นการเมืองโดยเด็ดขาด

๘. สิทธิและเสรีภาพของประชาชนกำลังถูกรุกรอนโดยคณะรัฐประหาร

๕. บ้านเมืองมีแนวโน้มว่ากำลังตกอยู่ในภาวะหวาคกลัวอิทธิพลของอัมพพ
๑๐. ต้องการเห็นบ้านเมืองได้พัฒนาไปตามแนวทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ซึ่งอารยประเทศกำลังใจและพัฒนากันอยู่

ควยเหตุนี้ฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง หรือผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมีอยู่ไม่น้อย และขั้นตอนมาของการไม่เห็นด้วยก็ได้นำไปสู่การเกิดกบฏหรือการทำปฏิวัติรัฐประหาร และทั้งหมดที่โกลาหลไปแล้วอาจถือได้ว่า เป็นแนวความคิดหรือแนวทางอันเป็นปัจจัยนำไปสู่การเกิดรัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญ^{๑๒๑} ทั้งนี้เพราะเป็นการรัฐประหารที่ประชาชนโดยส่วนรวมภายใต้การนำของนิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมแสดงบทบาทอย่างชัดเจนอยู่ควย ดังจะไดกล่าวรายละเอียดต่อไป ส่วนหลังจากนั้นคือ ต่อจากกรณีกบฏเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ไปอีก ๕ เดือน การปฏิวัติรัฐประหารก็ได้เกิดขึ้นอีกแต่เกิดในบรรยากาศแบบไทย ๆ กล่าวคือ ได้เกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า "รัฐประหารเงียบ"^{๑๒๒} เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ขึ้น

รัฐประหาร ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๔ (รัฐประหารเงียบ)

ควยเหตุที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ได้อันเป็นนายกรัฐมนตรีควยการมีพรรคการเมืองของตน ฉะนั้นเมื่อใช้วิธีแก้โดยการรวบรวมเอา ส.ส.ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นอิสระไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองใด หรือที่สังกัดพรรคการเมืองอื่นอยู่แล้ว เขาเป็นสมัครพรรคพวกให้การสนับสนุนรัฐบาลและตอบแทนผลประโยชน์ คือแจกจ่ายตำแหน่งทางการเมืองให้^{๑๒๓} แต่ควยเหตุที่สมาชิกเหล่านั้นมีความแตกต่างกัน ทั้งในค่านิยมความคิดเห็นและอุดมการณ์ทางการเมือง จึงเป็นเหตุทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องประสบความยุ่งยากในการคุมเสี่ยงให้สนับสนุนตน และความเป็นจริงในทางปฏิบัติสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านี้ ได้พยายามบังคับจอมพล ป. พิบูลสงครามให้ทำ

^{๑๒๑}

สมุทร สุรักชยะ, ๒๒ การปฏิวัติไทยและรัฐประหารสมัย ๒๐๔๙ - ๒๕๐๗, (พระนคร :

โรงพิมพ์สื่อการพิมพ์, ๒๕๐๗), หน้า ๕๘๗ - ๕๘๘ บันทึกว่า "เป็นรัฐประหารครั้งสำคัญที่สุดนับตั้งแต่ปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๙๔ คือ ได้ทำให้คณะกบฏการ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๙๕ สิ้นสภาพลงไปควย"

^{๑๒๒}

Reggs, Fred W. op.cit., p. 239

^{๑๒๓}

วิชัย สุวรรณรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๔

ถามที่ตนต้องการอยู่เสมอ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นสินจ้าง^{๑๒๔} ในการยกมือให้กับฝ่ายรัฐบาลในสถานที่นั้นเอง เมื่อเป็นดังนี้จึงพอวินิจฉัยเสถียรภาพของรัฐบาลได้ว่าอยู่ในฐานะก่อนข้างจะไม่มั่นคง และด้วยเหตุนี้ การบริหารประเทศของรัฐบาล จึงอยู่ในลักษณะแสวงหาประโยชน์แห่งตน ยิ่งกว่าเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ การเป็นไปดังกล่าวมาจนถึงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔ ภายหลังจากที่ได้มีเหตุการณ์ยับยั้งพระราชบัญญัติ ๕ ฉบับติดต่อกันโดยวุฒิสภา อันเนื่องมาจากความไม่พอใจรัฐบาลที่ทำการปราบปรามกบฏทั้ง ๒ ครั้งหลังด้วยความรุนแรง เป็นเหตุให้บ้านเมืองเสียหายทั้งที่เป็นทรัพย์สินของชาติและประชาชน^{๑๒๕} กับการที่พรรคประชาธิปไตยร่วมกับพรรคสหไทยพยายามเสนอญัตติ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปในนโยบายของรัฐบาล ซึ่งฝ่ายรัฐบาลแสดงความไม่พอใจ และกล่าวหาว่าพรรคฝ่ายค้านมีเจตนาที่จะใช้การเปิดอภิปรายรัฐบาลเป็นชนวนให้เกิดการรัฐประหารขึ้นอย่างเดียวกับที่เคยกระทำมาแล้วในสมัยรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์^{๑๒๖} ดังนั้นเมื่อตระหนักถึงภาวะที่ยุ่งยากสุดแสนจะหนาทึบต่อสภาพการณ์ทางการเมืองของตนเองต่อไป จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้เขาทำการยึดอำนาจการปกครองและการบริหารประเทศแห่งรัฐบาลภายใต้การนำของตนเอง

ถ้าจะกล่าวถึงการรัฐประหารในครั้งนี้ก็ไม่มีอะไรมาก เป็นแค่เพียงคณะรัฐประหารได้ออกแถลงการณ์การยึดอำนาจทางวิทยุกระจายเสียงอย่างเดียว ความว่า

" เนื่องจากสถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน ตกอยู่ในความคับขันโดยทั่วไป ภัยแห่งคอมมิวนิสต์ได้คุกคามเข้ามาอย่างรุนแรง ในขณะรัฐมนตรีปัจจุบันนี้ก็ดี ในรัฐสภาก็ดี มีอิทธิพลของคอมมิวนิสต์เข้าแทรกซึมอยู่เป็นอันมาก แมว่ารัฐบาลจะทำความพยายามสักเพียงใดก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์ได้ หวังไปสามารถปราบปรามการทุจริตที่เรียกว่าคอร์ปรัชั่น ดังที่มุ่งหมายว่า...ปราบปรามนั้นด้วยความเสื่อมโทรมมีมากขึ้น จนเป็นที่วิตกกันทั่วไปว่า

^{๑๒๔} ปลายทอง (ประจวบ ทองอุไร), เรื่องเดิม, หน้า ๑๔๖

^{๑๒๕} ดู "การเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๓๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๒ ของกลุ่มสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๒๖ คน" ใน, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมวุฒิสภาครั้งที่ ๓/๒๔๘๔ (สามัญ) ชุดที่ ๒ วันที่ ๒๗ ตุลาคม วันที่ ๓๐ ตุลาคม วันที่ ๒ พฤศจิกายน และวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔, หน้า ๑๑๕ - ๑๖๖

^{๑๒๖} คง อภัยวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า ๘๓.

ประเทศชาติจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในสถานการณ์ทางการเมืองอย่างนี้ คณะทหารบก
เรือ อากาศ และตำรวจ ผูกการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ คณะรัฐประหาร
๒๔๙๐ พรอมควยประชาชนผู้รักชาติ มุ่งความมั่นคงดำรงอยู่แห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
บรมราชจักรีวงศ์ และรัฐธรรมนูญโคปรวมใจกันเป็นเอกฉันท์ กระทำการเพื่อ
นำเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ กลับมาใช้ให้
เป็นความรุ่งเรืองสถาพรแห่งประชาธิปไตยสืบไป " ^{๑๒๗}

สำหรับเหตุผลอันแท้จริง พอสรุปได้ดังนี้

๑. รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๙๒ ซึ่งใช้เป็นหลักในการบริหารประเทศก่อนเกิด
รัฐประหาร มีวิธีการที่เป็นประชาธิปไตยมากเกินไป จนกระทั่งรัฐบาลไม่สามารถที่จะปฏิบัติการ
ต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่ต้องการได้โดยสะดวก ความจริงฐานะของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ก่อนหน้าเกิดรัฐประหาร แม้ว่าจะมีเสียงสนับสนุนฝ่ายข้างมากอยู่ในสภาผู้แทน คือมีอยู่ถึง ๗๕ เสียง
ในจำนวน ๑๒๐ เสียง ^{๑๒๘} แต่เสียงสนับสนุนเหล่านั้นก็เป็นแต่เพียงเสียงที่รวบรวมกันขึ้นภายหลัง
การเลือกตั้ง หรือประกอบควยสมาชิกหลายพรรคหลายพวก เนื่องจากรัฐบาลไม่ได้มีพรรคการเมือง
ของตนเองมาแต่แรก ฉะนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๙๒ ได้มีบทบัญญัติในทางให้รัฐสภามีอำนาจ
ควบคุมรัฐบาล ตามแบบอย่างการปกครองในระบบรัฐสภา หัวหน้ารัฐบาลจึงต้องพยายามหาเสียง
สนับสนุนเอาในสภานั้นเอง ด้วยวิธีให้ตำแหน่งและประโยชน์ต่าง ๆ เป็นการแลกเปลี่ยนตอบแทน
ทั้งนี้เพื่อสามารถอ้างได้ว่าปฏิบัติถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแล้ว ถึงกระนั้นก็ตาม รัฐบาล
ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยังคงทำหน้าที่บริหารประเทศไม่ได้สะดวกนัก และในระยะหลัง
เสถียรภาพของรัฐบาลก็ไม่ค่อยมั่นคง จึงได้ทำการรัฐประหารเพื่อปรับปรุงสถานการณ์และเสถียร
ภาพของรัฐบาลเสียใหม่

๒. ถ้าหากจะพิจารณาคูเหตุผลในการที่คณะรัฐประหาร ๒๔ พฤศจิกายน
พ.ศ.๒๔๙๔ ให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๙๒ และนำเอารัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๗๕ มาใช้ใหม่โดย
ตลอดแล้ว ก็จะทำให้เห็นว่าหาไครายแรงถึงขั้นมีความจำเป็นที่จะต้องยกเลิกรัฐธรรมนูญแต่อย่างใดไม่

^{๑๒๗} "คำแถลงการณ์ฉบับที่ ๑" ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ, เล่มที่ ๒๔, ตอนที่ ๗๑ วันที่ ๓๐

พฤศจิกายน ๒๔๙๔, หน้า ๑

^{๑๒๘}

Darling, Frank C. *op.cit.*, p. 63

เพราะขออ้างที่ว่าสถานการณ์ของโลกซับซ้อน และภัยคอมมิวนิสต์คุกคามอย่างรุนแรง ถึงขนาดมีอิทธิพลแทรกซึมเข้าอยู่ในคณะรัฐมนตรี และรัฐสภา ก็ การทุจริตคอร์รัปชั่นระดับหนักก็ ล้วนแต่เป็นเรื่องอยู่ในหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐบาล ที่จะต้องดำเนินการแก้ไขทั้งสิ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มีทางแก้ไขด้วยวิธีการทางกฎหมาย หรือด้วยวิถีทางของระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง

การที่รัฐบาลไม่ยอมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีการของประชาธิปไตย หากแต่อาศัยการทำรัฐประหารเพื่อล้มเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๘๒ เพื่อนำเอารัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๗๕ อันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่คณะปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ตราขึ้นเพื่อใช้ปกครองประเทศในระยะแรกแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน จึงทำให้เหตุผลต่าง ๆ ในการทำรัฐประหารครั้งนั้นไม่มีน้ำหนักเพียงพอ ที่จะสร้างความนิยมเชื่อถือให้แก่ประชาชนเหมือนกับการรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ฉะนั้น สาเหตุของการรัฐประหารก็คือความคิดในการนำรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๗๕ กลับมาใช้ เป็นเรื่องของบุคคลบางพวกบางกลุ่มที่ปรารถนาจะได้เข้ามาใช้อำนาจในการปกครองบ้านเมือง โดยไม่จำเป็นต้องฟังเสียงหรือความสมัครใจของประชาชนมากกว่า

๓. สาเหตุการรัฐประหารเพื่อล้มล้างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๔๘๒ เชื่อกันว่า เนื่องมาจากความไม่พร้อมของบรรดาผู้มีอำนาจในบ้านเมืองนั้นเองเป็นสาเหตุสำคัญ การที่หัวหน้ารัฐบาลอาจว่าต้องการนำรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๔๗๕ กลับมาใช้ เพราะถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่พระมหากษัตริย์พระองค์แรกของระบอบประชาธิปไตยพระราชทานมาให้ก็ยังไม่เห็นเหตุผล เพราะรัฐธรรมนูญฉบับเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า รัฐธรรมนูญฉบับนั้นเองเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พระมหากษัตริย์พระองค์นั้นต้องทรงสละราชบัลลังก์ และเป็นรัฐธรรมนูญที่คณะปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ตราขึ้นเพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจปกครองบ้านเมือง เอาไว้ในมือของคณะปฏิวัติเอง เนื่องจากเป็นระยะแรกแห่งการปกครอง ซึ่งคณะปฏิวัติถือว่าประชาชนยังไม่พร้อมที่จะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการปกครองบ้านเมือง จึงต้องมีสมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งประกอบด้วยพวกพ้องของคณะปฏิวัตินั้นเอง เข้ามาคอยทำหน้าที่สนับสนุนรัฐบาลในสภาร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนที่ประชาชนเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เองก็มีบทเฉพาะกาลเอาไว้ว่า การให้มีสมาชิกผู้แทนประเภทที่ ๒ นั้นจะต้องหมดไป เมื่อประชาชนมีการศึกษาจบประถมสามัญเกินกว่ากึ่งจำนวน อย่างช้าก็จะต้องไม่เกิน ๑๐ ปี แม้วาต่อมาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ จะได้มีการแก้ไขบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ

เสียใหม่เช่น ๒๐ ปี นับแต่วันไซ้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินไทยชั่วคราว คือเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งถ้านับมาจนถึงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ก็เป็นเวลา ๑๙ ปีเศษ ฉะนั้น ถ้าหากจะถือเอาระยะเวลาเฉพาะกาลที่ให้มีสมาชิกประเภทที่ ๒ ตามรัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ ก็กล่าวได้ว่าเหลือเวลาอีกเพียงไม่กี่เดือนก็จะหมดช่วงเวลาที่จะมีสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ ๒ แล้ว แต่เมื่อคณะรัฐประหารนำเอารัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๔๗๕ กลับมาใช้ปรากฏว่า โศกโศกเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญนั้นเสียใหม่ โดยให้นับเวลาเริ่มแรกแห่งการมีสมาชิกประเภทที่ ๒ ต่อไปอีก ๑๐ ปี นับแต่วันนำรัฐธรรมนูญนั้นกลับมาใช้ หรือพูดให้ตรงต่อความจริง ก็ต้องว่ารัฐบาลภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๔ คงการเขามาใช้อำนาจการปกครองประเทศต่อไปอีก ๑๐ ปีนั่นเอง

การรัฐประหารในปี ๒๔๙๔ จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลในเวลานั้นไม่พร้อมที่จะทำหน้าที่บริหารประเทศตามวิถีทางที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๔๗๕^{๑๖๕} และในเวลาเดียวกัน ก็ไม่ยอมสละหรือปล่อยให้อำนาจที่มีอยู่หลุดไปจากมือ รวมทั้งไม่ยอมรับนิคมขอตอบประชาชน^{๑๗๐}

ตอจากนั้นคณะรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๔ ก็ประกาศแต่งตั้งคณะบริหารประเทศขึ้นอันประกอบด้วยพลเอกผิน ชุณหะวัณ พลโทเกษ เกษประดิษฐ์ พลโทสุฤษดิ์ ธนะรัชต์ พลเรือตรีหลวงยุทธศาสตร์ พลเรือตรีหลวงชำนาญอรุณยุทธ พลเรือตรีสุนทร สุนทรนาเวิน พลอากาศเอกฟื้น วรรณภาส ฤทธาคณี พลอากาศโทหลวงปรุงปรีชาภาส และพลอากาศโทหลวงเชิดวุฒากาศ และคณะผู้บริหารประเทศดังกล่าวก็ประกาศแต่งตั้งให้ พลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้รักษาความสงบภายใน ให้ปลัดกระทรวงทุกกระทรวงปฏิบัติกรแทนรัฐมนตรี และที่สำคัญก็คือได้มีการประกาศตั้งเจ้าหน้าที่ควบคุมการเสนาของของหนังสือพิมพ์ พร้อมทั้งประกาศห้ามชุมนุมทางการเมือง เมื่อเป็นดังนี้พรรคการเมืองก็พวุกควอลงอย่างสิ้นเชิง^{๑๗๑} และเท่ากับว่ารัฐบาลได้ทำ

^{๑๖๕} เป็นรัฐธรรมนูญที่ได้รับการกล่าวถึงและยอมรับกันว่า "ดีและเหมาะสม" กว่าฉบับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะมีความเป็นประชาธิปไตยและอำนวยความสะดวกในรูปแบบของการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญ ตลอดจนเอื้อต่อการพัฒนาทางการเมือง (Political Development) แทนที่เสียคายที่มีอายุการใช้เพียง ๒ ปีเท่านั้น

^{๑๗๐} วิชัย สุวรรณรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๔ - ๑๑๕

^{๑๗๑} เขาวนวัศ สุกลาภา, เรื่องเดิม, หน้า ๑๖๖

การรื้อถอนเสรีภาพที่เกี่ยวกับการให้ความสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามระบบประชาธิปไตยไป

ในวันเดียวกันนั้น ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี^{๑๗๒} นับเป็นครั้งที่ ๒๓ โดยมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี และแต่งตั้ง ส.ส. ประเภท ๒ ให้ทำหน้าที่แทนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปพลางก่อน จนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม ความยุ่งยากก็หาได้หมดสิ้นไปเสียทีเดียวไม่ ทั้งนี้ก็จะเป็นเพราะเหตุผลที่ว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำลายแบบแผนของการปกครองตามระบบประชาธิปไตย ในการเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแต่ละครั้งก็หาได้คำนึงหรือเห็นความสำคัญของ "เสียงประชาชน" ไม่ และเมื่อสมาชิกวุฒิสภาได้เปิดอภิปรายแบบไม่มีการลงมติภายหลังการเกิดกบฏเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๔ คำให้การกระทำของรัฐบาลพร้อมทั้งเสนอ "ขอเสนอแนะอันจะนำมาซึ่งความสงบภายในประเทศ" คือ

๑. การพัฒนาประชาธิปไตย ให้รู้ว่าประชาธิปไตยคืออะไร ควรสู้กันที่ไหน ราษฎรมีหน้าที่เลือกผู้แทนเข้ามาได้กับรัฐบาลในสภา ไม่ชอบรัฐบาลก็เปลี่ยนแปลงกันโดยวิถีทางรัฐธรรมนูญ

๒. ให้รัฐบาลปฏิบัติตามนโยบายซึ่งได้แถลงไว้ต่อสภาโดยครบถ้วน สิ่งใดที่ปฏิบัติไม่ครบถ้วน ก็ขอให้พยายามจนสุดความสามารถ

๓. ทหารควรเป็นทหารของชาติโดยนัยแห่งรัฐธรรมนูญ คุ้มเหตุการณ์กบฏในประเทศไทยทุกคราวไรกำลังทหาร จึงขอให้มีการอบรมทหารตั้งแต่ผู้น้อยที่สุดจนถึงผู้ใหญ่ที่สุด ให้สำนึกว่าทหารมีไว้ป้องกันประเทศ ไม่ควรแสวงหาอำนาจทางการเมือง

๔. ฝ่ายบริหารควรปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด จะเป็นจุดสำคัญที่จะป้องกันการกบฏจลาจล

๕. ย้ำว่า ค่าครองชีพเป็นเรื่องสำคัญควรแก้ไข^{๑๗๓}

^{๑๗๒} มนูญ บวิสุทธิ, เรื่องเดิม, หน้า ๑๗๒

^{๑๗๓} รายงานการประชุมวุฒิสภา, ครั้งที่ ๖ (สามัญ) วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๔ หน้า ๔๐๓ -

แต่รัฐบาลก็ได้จัดการแก้ไขตามข้อเสนอแนะดังกล่าวไม่ ทั้งเมื่อประสบ
ปัญหายุ่งยากทางการเมือง ก็ใช้วิธีที่ตรงข้ามกับ "วิธีการประชาธิปไตย" นั่นก็คือโดยการรัฐ-
ประหารในครั้งนั้น ต่อมาการเลือกตั้งก็เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕^{๑๓๕} ซึ่งนับเป็น
ครั้งที่ ๔ โดยมีประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในพระนครคิดเป็นร้อยละ ๒๓.๐๓^{๑๓๕} และ
โดยเฉลี่ยทั่วประเทศคิดเป็นร้อยละ ๓๘.๗๖^{๑๓๖} ซึ่งรัฐบาลก็เป็นฝ่ายชนะการเลือกตั้ง ถึงแม้จะ
ไม่มากนัก แต่เมื่อรวมเข้ากับสมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งเป็นฝ่ายรัฐบาลก็ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม
มีเสียงสนับสนุน^{๑๓๗} เพียงพอที่จะจัดตั้งรัฐบาล และดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป
เกี่ยวกับการเลือกตั้งครั้งนี้มีผู้กล่าวว่า

" การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งนี้ พรรคประชาธิปัตย์ที่เคย
เป็นพรรคฝ่ายค้านทำเป็นปึงปลาประชดแหมว คือส่วนใหญ่ไม่ไ้ส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง
ปรากฏว่า การปึงปลาประชดแหมวครั้งนี้ ทำให้แหมวกินปลาอย่างสบาย เพราะมีคนปึงไว้
แล้ว ดังนั้นจึงไม่มีปัญหาอะไรที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นในวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ จะไม่มี
จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีตามเดิม พร้อมด้วยคณะทหารที่เคยร่วมตาย
มากับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครอบชุด และรัฐบาลชุดนี้ แม้จะมีการปรับปรุงภายหลัง
บ้างก็จริง แต่ส่วนใหญ่เป็นรัฐมนตรีชุดสุดท้ายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในชีวิตทาง
การเมือง "^{๑๓๘}

^{๑๓๕} กระทรวงมหาดไทย, รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, เล่ม ๑ (พระนคร :
โรงพิมพ์พระเกษไทย, ๒๕๐๐), หน้า ๘

^{๑๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓

^{๑๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘

^{๑๓๗} เขาวนวิศ สุกลาภา, เรื่องเดิม, หน้า ๑๖๗

^{๑๓๘} สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า ๒๘๒